

Ірина Хомин
про

Карла Гаусса

Астрід Лінгрен

Ніколо Паганіні

Камілли Клодель

Ван Гога

Соломію
Крушельницьку

Ірина Хомин про

Карла Гаусса

Астрід Ліндгрєн

Нікколо Паганіні

Каміллю Клодель

Ван Гога

Соломію Крушельницьку

Ірина Хомин про Карла Гаусса, Астрід Ліндгрен, Нікколо Паганіні, Камілли Клодель, Ван Гога, Соломію Крушельницьку. – К.: Грані-Т, 2008. – 136 с., іл. (Серія «Життя видатних дітей»)

Ірина Хомин – сучасна львівська письменниця, відкріє двері до незвичайного будинку, в якому проживають всесвітньо відомі особистості з різних країн світу. Карл Гаусс – німецький математик, фізик і астроном, Астрід Ліндгрен – шведська письменниця-казкарка, Нікколо Паганіні – італійський скрипаль-віртуоз і композитор, Камілла Клодель – французька талановита скульпторка, Ван Гог – нідерландський непересічний художник, і Соломія Крушельницька – українська оперна і камерна співачка. Усі вони, сподіваємось, увійдуть і до Вашого дому.

ISBN 978-966-2923-77-3
ISBN 978-966-465-165-0

© «Грані-Т», майнові права

Ірина Хомин

про

Карла Гаусса

Астріг Ліндгрєн

Нікколо Паганіні

Камілли Клодель

Ван Гога

Соломію Крушельницьку

ПЕРЕДМОВА

Ось ми стоїмо перед зачиненими дверима. Коли їх відчинити, то можна потрапити в чарівний таємничий будинок, повний незвичайних скарбів, кожен з яких має власну окрему кімнату. І тих кімнат є шість...

Я запрошую тебе у світ дитинства великих людей. Дай мені руку, і ми помандруємо через увесь будинок: у кожній кімнаті ти побачиш безцінний скарб, кимось давно залишений для людства, а отже, і для тебе також. І якщо попросиш, той скарб розповість легенду свого творця.

Отож, подорож починається...

Хтозна, можливо, саме твої досягнення та здобутки колись посядуть своє місце у величезному місті під назвою «Історія», що складається із таких-от будинків...

*З повагою,
Ірина Хомин*

КОРОЛЬ МАТЕМАТИКИ

«Історія» – то незвичайне місто. Якби ти озирнувся, перед тим, як зачинились двері, ти б помітив, яке воно велике – скільки око сягне!

У нім грандіозні споруди змішалися з малими, майже непомітними, але не менш красивими будиночками. Місто чудернацької архітектури, де є і вежі, і великі, схожі на кам'яні веселки, оздоблені скульптурами мости, а також кількаярусні дахи, вкриті черепицею, – адже місто творили митці всіх народів світу...

Багато хто з дорослих хотів би потрапити сюди, а надто учені та історики, але не всім їм це під силу.

Кожен будинок тут дивовижний, бо побудований та оздоблений найкращими майстрами на землі. А цей, уяким ми зараз перебуваємо? Хіба ж тут не гарно? Глянь, як палають смолоскипи, прикріплені до кам'яних стін коридору, яким ідемо.

А ось і двері першої кімнати. Відчини їх, і скарб, що за ними, відкриє тобі свою таємницю...

Ось ти бачиш великий ящик, вкритий кнопками із символами. А позад нього звисають дроти. Одразу важко здогадатися, що це таке, але коли спитати в ящика:

– Хто ти?

Той гордо відповість:

– Я телеграф!

– Із самісінького початку був я, – пишаючись собою, мовить телеграф. – То вже потім з'явилися телефони: спочатку з дротами, себто ті, що вдома, а потім і мобільні, якими й ти любиш користуватися. А окрім цього, з'явилися телебачення й інтернет!.. Але спершу був я. Хоча буде несправедливо не згадати своїх неелектричних попередників: колись у давнину люди, аби передати вісточку, відправляли посланців, і ті несли листи, часто не один день, до адресата; а бувало – випускали спеціально навчених голубів, прив'язуючи до їхніх лапок послання; чи здалеку обмінювалися сигнальними вогнями, себто на якійсь горі або на пагорбі запалювали величезну ватру, таким чином люди, які жили далеко, довідувались, що трапилась така-то подія; у християнських храмах били в дзвони – чуючи дзвін, жителі дізнавались про новину.

Утім це було вкрай незручно: спробуй-но із вогнища здогадатися, що саме відбулося! А завдяки таким людям, як Гаусс, котрий допомагав своєму другу Веберу створити мене, – тепер усі можуть вільно спілкуватися і зручно передавати інформацію на будь-яку відстань.

Але Гаусс створив не тільки мене! Він є автором багатьох теорем і математичних досліджень, за що йому свого часу вручили медаль із написом «Король математиків».

А ще він обчислив траєкторії руху малих небесних тіл, і ті вже не ховалися від своїх дослідників. Ось так! І в геометрії – науці про фігури, він теж здійснив чимало відкриттів. Та перш за все, він завжди, на правду, був королем математики. Сам інколи згадував: «Я навчився рахувати раніше, ніж розмовляти».

А починалося все так.

ПОЯВА ГЕНІЯ

Навесні, а саме в кінці квітня 1777 року, в одному з німецьких князівств – у Брауншвейгу, народився хлопчик. Мама його дуже любила. Залюбки все пояснювала і розповідала своєму маляті. Дитина росла вельми кмітливою: варто було матері показати Карлу декілька літер, як той одразу самотужки навчився читати. А батько його був людиною заклопотаною і суворою – він завжди займався справами, був майстром-водопровідником.

КАРЛУ ТРИ РОЧКИ

Інколи так хочеться якомога швидше вирости! У такі моменти здається, якщо бодай трішечки зазирнеш у світ дорослих, робитимеш те саме, що й вони, то й сам подорослішаєш.

Адже саме з цієї причини маленькі дівчатка взувають матусині туфлі на високих підборах, роблячи все, аби здаватися дорослими паннами.

Але то дівчатка, а хлопчики поводяться інакше.

Вони усюди швендяють зі своїми батьками. Якщо ті їм дозволяють, звісно. І Карл теж любив «хвостиком» прив'язатися до свого татка Герхарда Дідерика Гауса.

Того дня тато йшов на роботу – необхідно було розрахуватися з підсобними робітниками. А маленький Карл тут як тут:

– Тату, візьми мене з собою!

– Навіщо? Ти ще маленький, відпочинь.

– Але світ такий великий і цікавий! Хочеться все побачити і почути!..

«Та хіба малий заважатиме? – подумав тоді батько. – Йому лише три рочки – мало хто й помітить!»

І взяв.

Будинок, де на пана Герхарда чекали робітники, був неподалік, тож пішли пішки.

Спочатку було вельми цікаво!

Цікавими видавалися камінці, якими вимощена дорога, і травинки, котрі пробивалися крізь оті камінці, і квіточки, що зазирали на шлях крізь паркани, – все захоплювало малого Карла, і геть до всього він намагався торкнутися.

Проте справжнісіньким дивом виявився струмок, де поважно плавали качки.

– Кря-кря, – сказала качка хлопчику, що означало «привіт», і підморгнула.

– Вона, мабуть, привіталася, тату...

Але пан Герхард лишень посміхнувся на зауваження малого.

«От, якби знати всі мови світу, – подумав Карл. Адже це так добре – всіх розуміти! Це ж можна читати все, що заманеться!»

І якщо досі він таємно від усіх лишень рахував – ті ж камінці, квіточки і качок, що визирали крізь щілинки паркану, то тепер виникло ще одне заповітне бажання – навчитися розмовляти багатьма мовами!

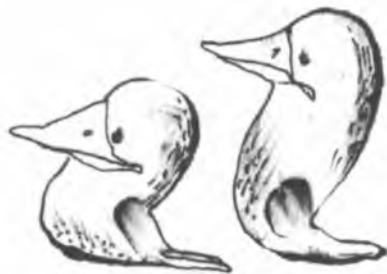
Світило сонце. У повітрі чувся щебет птахів. Позаду залишився струмок, де незнайомою мовою щось на-полегливо розповідала стара гуска. Світ був гарним і манливим.

Та все-таки татові довелося взяти Карла на руки, і вони разом пішли на роботу. Зазвичай хлопчик був непосидючим, але тепер, коли ніжки втомилися, бігати зовсім не хотілося, тож на цей раз батькове побоювання, що він не всидить на місці і всім заважатиме, розвіялось, мов дим. Ще би рот на замку тримав, – узагалі було б чудово.

Малий і сам принишк, тільки-но зібралися дорослі.

Посеред кімнати стояв стіл. Обіч нього – дерев'яні стільці. На одному із них сидів маленький Карл, на іншому – батько, ще кілька зайняли чоловіки, які прийшли по платню. Та оскільки стільців на всіх не вистачило, решта присутніх стояли навколо.

Щойно малий відкрив рота, аби спитати, батько сердито шепнув:

– Помовч, я рахуватиму!

– Хіба я що? – обурився Карл.

Але залюбки притих, адже почув чарівне слово «рахувати». Як же він любив світ чисел!

Тим часом батько поважно встав із-за столу і почав уголос перелічувати види робіт та платню за них. Усе старанно додав, а відтак назвав суму з наміром роздати заробіток людям.

– Але ж, тату, ти помилився! – раптом мовив маленький Карл.

Пан Герхард, ніби вибачаючись за витівку малого, посміхнувся присутнім. Ті теж поблажливо усміхались, мовляв, нічого страшного, ми всі розуміємо, що то дитина. Хіба ж могли дорослі дядьки повірити, що трирічний хлопчик уміє рахувати?

Але той наполягав на своєму.

– Тату, перерахуй. Тату, ти мусиш перерахувати!

Пан Герхард спочатку не погоджувався, тим паче, що йому було вельми незручно перед колегами, але, бачачи, що малий не замовкне, таки перерахував.

І... назвав зовсім іншу цифру.

– От тепер правильно, – радісно повідомив Карл.

Хіба ж таке можливе?

Дорослі, дивуючись, зашепотіли між собою. Ким виросте ця дитина?

На шляху додому Карл із батьком зустріли сусідку. Та звідкілясь поверталася. Розговорившись, пан Герхард розповів їй, як його син щойно порахував гроші.

– Справді? – дивувалась пані. – Певно, коли виросте, то буде вчителем математики.

Та хіба міг хто знати, що Божий задум щодо Карла Фрідріха Гаусса значно вищий... Саме тому Господь подарував малому унікальні здібності.

КОЛИ КОРОЛЬ МАТЕМАТИКІВ БУВ ІЩЕ ПРИНЦОМ

– Бартельсе, глянь, яблука вже стиглі! – Карл штовхнув плечем шкільного товариша.

Авжеж, стиглі, а хлопчачки не помічали цього раніше, хоч мало не щодня приходили сюди посидіти на старій колоді, аби потеревенити.

Бартельс теж був учнем тієї ж народної школи, що і малий Гаусс. І то не простим учнем – а першим у навчанні, тобто, найкращим.

Бартельс, як не дивно, теж любив математику. На погляд Карла, той аж надто серйозно ставився до тієї цікавої розваги – рахувати. Друг безперестанку чіплявся: «Читай твори великих математиків, прочитай теорію бінома...» тощо. Нуднуватий трохи, але, все-таки, рідна

душа, оскільки ніхто більше про математику у вільний від уроків час чомусь говорити не бажав.

Тож, щоб догодити другові, доводилося читати і про біноми, і про властивості деяких рядів – математичних, звісно... Ще б пак – заради дружби ще й не таке прочитаєш...

Ні, не те, щоб він не розумів написаного у тих замудрих книгах, просто теми були надто «сухо» викладеними. А щодо їхнього змісту, то Карл уже сам здогадувався про те, що наразі читав.

– Так би хотілося скуштувати... – жалібно мовив Бартельс. – До того ж, дуже вже їсти хочеться!

У Карла теж слинка текла, а в шлунку аж смоктало.

– Але ж так високо!

– Еге ж, якщо таки вдасться видряпатись на дерево, то неодмінно порвемо одіж.

– Ні, лізти не варто, – погодився з товаришем Карл.

Утім, хлопці виявились не з тих, котрі легко здаються. Вони були певні, що з будь-якої ситуації мусить бути вихід.

– Карле, дивись – каміння!

«Аякже, каміння. Воно тут завжди лежало собі», – Карл не міг уторопати, до чого веде друг, але той уже звільнив руки від стосу товстелезних книг та взявся вибирати оптимальні, на його погляд, гладенькі камінці. І перш, ніж Карл устиг мовити хоч слово, один із них полетів угору. Лець долетів до нижніх гілок й одразу під кутом упав.

Наступний дістався трохи вище, перелетів через гілку і теж повернувся на землю, не збивши жодного яблука.

– Я запізнююся на урок, – мовив товаришеві Карл. – Мушу бігти. Бувай.

Той тільки плечима зітнув. А Гаусс поспішив до школи. Дорогою з голови чомусь ніяк не виходила думка, що обидві каменюки летіли по схожій траєкторії. Звісно, якби котрась із них зіштовхнулася з гілкою, то відразу б упала. А якщо кинути щось інше? Невже всі предмети в польоті підлягають під одні й ті ж закони?!

У класі всі учні вже сиділи за партами, та оскільки аж у коридор долинав гамір, це означало, що вчителя – пана Бюттнера, ще немає, – тож Карл без остраху ввійшов до приміщення і зайняв своє місце.

Зі стін на учня сердито зиркнули портрети великих учених давнини. Щоправда, то були несправжні портрети, а лишень начерки, проте Карл усе одно ніяковів.

Загрозливе питання він усе ж почув, хоча й не від намальованих науковців, а від сусіда по парті:

– Гауссе, чому ти спізнився? Пан Бюттнер уже приходив, тобі пощастило, що його на хвилинку викликали.

– Та так... яблука трапились, – ухилився від відповіді хлопчина.

То був його хороший товариш, із яким вони не раз устрявали в різні халепи, і з них завжди допомагали один одному видряпатись.

– І що, солодкі? Приніс хоч декілька?

– Надто високо. Неможливо дістати, – хитнув головою і знову згадав про політ камінців.

– Треба ж було збити патиною! Хіба мало їх навколо?

Отак завжди – все, що видається складним, насправді є простим! Карл аж посміхнувся другові...

Аж тут до класу зайшов пан учитель. Перше, що впало у вічі – його зачудований вираз обличчя. Здавалося, що пан Бюттнер має якийсь клопіт. Цілком можливо, той клопіт – радісний.

Так чи інакше, учні враз принишкли, а вчитель, як годиться, владним голосом промовив:

– Ви вже не маленькі – третій клас, як не як... Отож, можна ставитись до вас, як до дорослих, покластися на вас, на вашу порядність і слухняність, – за таємничими іскорками в очах учителя можна було здогадатися, що він очікує реакції з боку учнів. Але ті як були непорушними, так і продовжували сидіти – ніхто й не здогадався кивнути на знак згоди. – Гарзд... Я не надовго змушений вийти. А вам доведеться знайти розв'язок задачі самотужки. Просумуйте, будь ласка, натуральні числа від 1 до 100. Нагадую, ви вже дорослі, я вірю у вас, вірю у ваші здібності... – Кожне слово вчителя дедалі більше засмучувало учнів – це ж скільки розрахунків, хтозна, скільки часу піде на їхнє виконання! – не підведіть мене, зберігайте тишу... Отож, беріться до справи...

Але пан Бюттнер не встиг вийти з класу, бо до нього раптом підійшов один із учнів та повідомив, що відповідь готова.

Це був Карл Гаусс.

Учитель посміхнувся. Не може бути, щоб учень так швидко знайшов відповідь, бо на розв'язок цієї задачі треба чимало часу!

Пан Бюттнер, переконаний у помилковості відповіді, глянув на число: 5050.

Але це справді так – це правильна відповідь!

– Неймовірно! Як ти отримав це число?

На щире здивування пана Бюттнера, Карл відповів досить спокійно:

– Гляньте: 100 плюс 1 дорівнює 101, і 99 плюс 2 також дорівнює 101. Тобто пара однаково віддалених від країв ряду чисел дорівнює 101. Сума останньої пари 50 і 51 також – 101. Числа, взяті по парі з початку і з кінця ряду, трапляються в середині після п'ятдесяти сум цих пар. А тому необхідно 101 помножити на 50. отримаємо число 5050. Це і є результат додавання чисел від 1 до 100.

Учитель дивився на свого десятирічного учня, який самостійно винайшов спосіб скороченого знаходження суми членів арифметичної прогресії.

А той думав уже про яблука, які можна дістати довгою патиною. Адже він знайшов розв'язок задачі, то, може, його відпустять?

ЩАСТЯ У КОЖНОГО СВОЄ

Перед одинадцятирічним хлопчиком постала велична споруда гімназії.

Ні, він бачив її раніше. І не у снах – а наяву.

Далеко їхати не довелося. А карета, яка стояла позаду, привезла до гімназії не його.

Почувся скрип коліс, неспішний цокіт копит, і карета повільно від'їхала геть.

Знову настала тиша.

Учні, які поспішали до гімназії на перші уроки, здавалися вельми поважними. Багато з них були із заможних родин, тож Карл із деякою заздрістю подумав, що всі вони, мабуть, після закінчення навчання у гімназії підуть учитися до університету.

Геттінгенського університету.

Яке ж то велике щастя – мати можливість учитися!

Карл мимоволі зітхнув. Та раптом позаду почулося:

– Це той хлопець, що перейшов зі школи до гімназії одразу в другий клас!..

Мабуть, розраховували, що він не почує.

Ґаусс озирнувся – позаду стояв хлопчина, на вигляд такого ж віку, як і Карл, а поряд його батько. То вони, певно, приїхали на кареті.

Отож, йому заздять! Нове відкриття збило Карла з пантелику.

Та, правду кажучи, чому ж тут дивуватися: якщо Бог дав йому такий потужний талант, то Він мусить подбати й про його подальше навчання. Потрібно лиш вірити Йому.

Карл упевнено ступив крок уперед. Тепер він уже не сумнівався, що за дверима гімназії на нього чекає дещо особливе і таємниче. Щось, призначене саме для нього...

ВОЛОДІЮЧИ ІНФОРМАЦІЄЮ, МОЖНА ВОЛОДІТИ СВІТОМ

Саме так – і не інакше!

Але Карл не знав такого вислову, бо ці слова стали поширеними значно пізніше.

Зате він знав інше.

Книги – це скарбниці таємниць.

Можна дізнатися силу-силенну речей, прочитавши книгу. Та передусім потрібно знати мову, якою вона написана.

Дивна річ, але дослідження великих учених давнини були написані або грецькою мовою, або ж... латиною.

Отож...

У бібліотеці пахло пилом.

Старим пилом, котрий, мабуть, пролежав тут не один рік, а то й від дня заснування гімназії.

Височезні стелажі, вщент заповнені книгами, тягнулися через усе приміщення бібліотеки.

Карл захоплено обвів поглядом обидва ряди, поміж якими стояв.

Скільки інформації!

Тут, напевно, може вміститися цілий світ!

Та вже за мить хлопчина сам собі заперечив: «Ні, у світі ще стільки незвіданого, стільки ще потрібно

винайти! Навіть усі книги, зібрані звідусіль, ніколи не опишуть усього світу!»

Серце несамовито калатало від хвилювання: що саме вибрати, що тут найцікавіше?

Геть усе хотілося прочитати!

Маленька рука торкнулася твердих палітурок записаних книг, що вишикувалися в ряд.

Томи стояли так тісно, що важко було витягти котрийсь із них!

І тому доводилося подовгу вчитуватись у назви на палітурках.

Про що написано в цій? А тут?

На жаль, розгледіти назви заважала напівтемрява – день видався похмурий.

Але тут – як на диво – крізь хмари пробилося сонячне проміння, і жмут світла впав на кілька книг у другому ряду – якраз біля Карла.

Той прочитав: «Евклід».

Латиною.

Товстелезна книга вже за мить опинилася в руках дванадцятирічного хлопчика.

– Оце якраз для мене. Дякую, Господи.

Дивовижно, але поруч стояла ще одна цікава книга. «Архімед» – було написано на ній. Теж латиною.

Бібліотекарка – підстаркувата пані у смішній шапочці, здивовано перепитала:

– Ти читатимеш книги латиною? Ти знаєш цю мову?

– Трішки.

– Але ж ти нічого не збагнеш.

На ці слова Карл таємниче посміхнувся.

ТАК ПОЧИНАЮТЬСЯ КАЗКИ

А ти знаєш, як починаються казки?

Вони починаються словами: «Колись давно...» або «Жив собі...»

Так от.

Колись давно в дитинстві мама підказала Карлові всього декілька літер – і він навчився читати.

А що таке літери? То значки, за якими ховається зміст.

Зміст речей однаковий, де б вони не були. Так, вода в Німеччині настільки ж мокра, як і в Америці, а груша така ж солодка, як і в Англії.

Зміст однаковий – ось лише значки кожен народ вигадав свої. Тобто, літери.

Наразі Карл трішки знав латину – вчили в гімназії. Отож, він сів за книгу і... навчився читати.

Увесь день Карл просидів над книгою. Уже починало сутеніти, небо затягувалося чорними нічними хмарами. Звичайно, Карл знав, що це ті ж хмарини, що і вдень, ось лише не освітлені сонячним промінням. Тому він не боявся темряви.

Хлопчик підвівся зі стільця, взяв з підвіконня масивний підсвічник на три свічки, обережно поставив його перед собою на столі, якраз біля книги, і запалив усі три свічки.

Кімната одразу ж наповнилася світлом, а чудернацькі тіні весело застрибали по стінах і стелі.

Запахло димом.

Карл дуже обережно поведився з вогнем, бо знав, що то не іграшки.

Невеличка вимушена перерва дозволила хлопчику відпочити, тож тепер він із новими силами знову взявся за переклад.

Ось це слово зрозуміле. Це – теж.

А цей символ доволі часто зустрічається там і там, певно, то така-от літера...

А оце слово вживається, як тільки заходить мова про коло. Певно, то – радіус...

Оці значки постійно разом, мабуть, вони означають...

– Карле, час спати, синку.

До кімнати зазирнула мама.

– Так, матусю!

Карл неохоче відклав книгу – йому хотілося ще і ще читати й читати, проте, відверто кажучи, втома брала своє.

Мати ніжно вкрила сина ковдрою і вийшла з кімнати.

А той, зімкнувши очі, подумав про стару бібліотекарку, яка, мабуть, здивується, коли за декілька днів почує, що він уже прочитав книги.

Карлу снився сон – у невеличкій водоймі плавала качка, але, на жаль, хлопчик уже не пам'ятав, як колись потай хотів зрозуміти її мову.

МРІЇ ЗБУВАЮТЬСЯ

Бог усе робить добре.

І це єдине добро, яке є у Всесвіті.

Люди не знають, як потрібно вчинити, щоб усе вийшло на краще – і часто помиляються.

Але, якщо щиро довіритися Гоподу, Він сам скерує життя людини так, щоб усе вийшло якнайкраще, бо Він дуже любить людей.

Бог дає людині талант і веде її до призначення...

Потрібно лише подякувати Богові за все, що Він для тебе зробив, як дякуєш за подарунки, які отримуєш від людей, котрі тебе цінують. Як діти нічим більше не можуть віддячити дорослим за добро, крім своєї любові, – так і всі люди єдине, що можуть дати Всевишньому – це свою любов і вдячність.

Юного інтелектуала запросили до самого герцога Брауншвейзького Карла Вільгельма Фердинанда.

Палац був розкішний і дуже сподобався Карлу. Раніше він ніколи не бачив такої розкоші. Тому від герцога хлопець повертався додому, немов на крилах.

А потім той знову його запросив.

І знову.

Там він розважав придворних умінням миттєво рахувати.

Безперечно, й самому Карлу там подобалось. Адже тепер час від часу він бував у справжнісінькому замку! А хто про таке не мріє?

Тут усе було розкішне – і плити, якими вистелена підлога, і стіни, навіть було чимало. На гарних каретах

сюди приїздили ошатно вбрані люди: в одезі з дорогих тканин та безлічі коштовностей.

А ще – Карлу це найбільше подобалося – тут зустрічалися справді мудрі вчені, з якими було так цікаво спілкуватися, а вони – о диво! – захоплювалися його здібностями!

Саме в гостях у герцога Брауншвейзького одного разу Карл зрозумів – мрії здійснюються.

Це трапилося тоді, коли герцог запитав його:

– Чи не бажав би ти навчатися в Геттингенському університеті?

Отак перед Карлом Гауссом відчинилися двері до найвищої сходинки знань.

Далі, після університету, на нього чекало безліч визначних досягнень у різних галузях науки.

Історія людини в історії людства

Карл Фрідріх Гаусс – німецький математик, фізик та астроном.

У 19 років винайшов метод побудови правильного сімнадцятикутника – таку фігуру він побудував за допомогою лінійки та циркуля.

За своє життя зробив величезний внесок у розвиток математики та геометрії, написавши багато наукових праць.

Був директором Геттінгенської обсерваторії. Спростив методи обчислення орбіт невеликих небесних тіл, написав працю «Теорія руху небесних тіл, які обертаються навколо Сонця по конічних перерізах».

Разом із В.Вебером зробив перший у Німеччині електромагнітний телеграф. Так само спільними зусиллями вони створили абсолютну систему електромагнітних одиниць. Гаусс сконструював магнітометр – прилад для вимірювання магнітних величин, а також геліотроп – прилад для вимірювання земельних ділянок.

КАЗКА ТРИВАТИМЕ ВІЧНО

Ходімо далі. Ось зовсім недалечко двері до другої кімнати. Відчинимо і їх.

За ними книги.

Схоже, вони лежать тут не так давно, бо пилом припасти ще не встигли.

Книги зібрані посередині, й сонячне проміння, що проникає крізь вікно, лагідно голубить кожнісіньку з палітурок, примушуючи напис «Астрід Ліндгрєн» сяяти на них.

Важко повірити, але якщо книги цієї славетної шведської письменниці поставити одна на одну, то можна скласти 175 Ейфелевих веж...

Ти чуєш, як вони шепочуться?

Хто?

Книги, звісно.

Це вони сперечаються, хто з них розповідатиме тобі про Астрід.

Звісно, було б зовсім непогано, якби вони говорили по черзі...

ІСТОРІЇ БАБУСИ ІДИ

У м'якому кріслі, вкритому такою купою покривал, що й неможливо було вгадати його справжню форму, сиділа бабуся. В око насамперед впадало її сиве волосся, зав'язане зверху у велику ґулю, а також окуляри, що ледь трималися на носі.

У руках старенька тримала голку з ниткою та теплу м'яку одєжину. Голка вправно пірнала в тканину й виринала з іншого боку, тягнучи за собою товсту шерстяну нитку.

Здавалося, це заняття зовсім не заважало бабусі оповідати онукам різні цікаві історії, бо вона вже звикла – малеча спеціально вичікує момент, коли та вмоститься в кріслі.

Так траплялося мало не щодня. Щойно бабця сідала за рукоділля – дівтора вже тут як тут. І всі просять: «Розкажи казку». А вона й сама любила розповідати казочки. І як можна встояти перед такою спокусою?

– Бабуню, а які вони? – розпитувала маленька внучка, і в її великих від цікавості очах читався трепет.

– Хто, Астрід?

– Примари...

Слово «примари» вимовлене ледь чутним голосом. У цьому одному-однісінькому слові вчувалося стільки зачудування!

Бабуся Іда вказівним пальцем підсунула окуляри вище на носі, перевернула одежину, над якою працювала, на інший бік і, зібравшись з думками, пояснила:

– Примари... вони... прозорі.

– То їх неможливо побачити?

– Чому ж? Коли вони забажають, то з'являються людям, аби налякати або... попросити допомоги. Але й тоді вони є трішечки прозорими.

– А коли вони приходять? – не вгавала Астрід.

– Коли стемніє, – відповіла бабуся Іда.

– Як ото зараз? – допитувалися внуки вже мало не хором.

Старенька посміхнулася – скільки запитань міститься у маленьких голівках?! Отак щоразу малеча чіплялася до чогось одного і випитувала, випитувала... Утім, треба бути обережною з відповіддю – минулого разу, після казки Андерсена «Дюймовочка», вони кидалися до вазонів, аби знайти маленьку дівчинку в пелюстках квіток.

– Бабусю, – знову попросила Астрід, – ти казала, що примари інколи просять допомоги. Чим же їм можна допомогти? Вони люблять ласощі?

Мала дуже полюбляла льодяники, певна річ, їй здалося, що вони подобаються всім без винятку, й кожен радий отримати такий дарунок.

– Ні, Астрід. Примарам зарадить інше – вони дуже потребують наших молитов. До того ж, від злих химер можна захиститися лишень молитвою.

Діти задумались. Виходить – привиди не такі вже й страшні, як ото про них говорять.

А ще малята дуже любили слухати історії про королів, принців та принцес. Бабця знала так багато цікавих оповідок!

– Бабусю, бабусю, розкажи про принцесу! – попросив хтось із дітлахів, а решта підхопили: – Так! Про принцесу, або королеву, або про відважного лицаря!..

Замовлень було занадто багато, отож, довелося їх злучити воєдино. Тільки тут, замість відважного лицаря, була смілива дівчинка, а визволяти довелося не прекрасну принцесу, а неслухняного хлопчика, і королева там була злою, – то старенька пригадала казку улюбленого письменника своїх онуків – Ганса Християна Андерсена. І хоча вона переказувала її не дослівно, та дітвора слухала її з відкритим ротом.

«...Настала зима, випав сніг. Сніжинок було безліку, вони вкрили геть усе – дахи будинків, вулиці, дерева... цілісінький ліс вибілили. І світ перетворився на казку...»

НАЙБІЛЬШЕ ДИВО

– Учитель, – розповідала сусідська дівчинка, – має в хаті великого годинника, який щопівгодини бамкає рівно стільки, скільки насправді є годин!

Дівчинка ніяк не могла натішитися з того, що ходить до школи, і безперестанку розказувала всілякі цікавинки вкрай спантеличеній Астрід.

Тій нещодавно виповнилось п'ять років, тож, правду кажучи, вона ще не зовсім уявляла, який на вигляд маятник годинника, що безперервно бігає туди-сюди по відомому лиш йому шляху. Утім, була переконана –

десь на світі є король годинників – швидше за все, він і наказує своїм підданим не говорити більше, ніж слід.

Безперечно, вчительський годинник був дивом, тож Астрід теж хотіла його побачити.

– А ще, – продовжувала сусідка, – учитель каже, що всі діти повинні вчити літери, аби мати змогу читати книги, які їм до вподоби!

Книги? Астрід ніколи не бачила жодної книги. Але багато чула про них. Бабуся не раз говорила, ніби казкарі записують у них свої розповіді. А ще Астрід знала, що саме там є легенди, малюнки, описи цілих міст і навіть музика.

Але ж яким чином усе це вміщується в одну річ?

Мала ніяк не могла цього збагнути.

Книга... Що ж це таке? Вона, певно, велика-превелика – більше за кімнату і навіть будинок!

Ні. Мабуть, ще більша, якщо там міститься така кількість королівств.

Як не кортіло, та Астрід не наважувалась запитати сусідське дівча, що таке книга. Аж раптом та дістала свою торбинку, а з неї щось невелике, схоже на прямокутну дошку.

– Хочеш почути казку про Бам-Бама? – запитала вона Астрід.

А та здивувалася:

– Хіба ти знаєш стільки казок, як моя бабуся Іда?

– Ні, – зізналася та, – я прочитаю казку з книги.

Книги?!

Тим часом дівчинка взяла до рук річ, яку вийняла з торбинки, й розділила її надвоє.

Так ось що воно таке!

У якусь мить Астрід подумала, що книга зараз розірветься.

Але ж ні – на самому краєчку її частинки виявились міцно з'єднаними. Насправді вона складалася з багатьох таких частин – аркушів, приєднаних до одного краю.

Сторінки шелестіли. На них дівчинка роздивлялася картинки та малесенькі значки, яких вона ще ніколи не бачила.

– Це літери, – пояснила старша подруга. – З них створено слова...

То невже у цю річ може поміститися цілісний світ?! У таку маленьку? Астрід не йняла віри власним очам.

Однак книга їй не ввижалася – її можна було не лише споглядати, але й торкнутися.

Книга здавалася Астрід значно більшим дивом, аніж годинник.

Школярка враз перестала гортати аркуші й почала читати казку.

Дивно, але вона сприймалася на слух зовсім по-іншому, аніж казки з уст бабусі Іди, мова якої була простою і зрозумілою, а тут...

Деякі слова Астрід чула вперше. А ще вони зливалися в дивовижні речення, і якби ті речення можна було побачити, вони б мали вигляд морозяних візерунків на тоненькому склі. Або квітів, що у величезному букеті сплелися воєдино...

Слова мережилися від самісінького початку до кінця оповіді й здавалися чимось незвичним, чарівним, як вишитий рушничок.

Авжеж, книга – то найбільше диво у світі!

І СВІТ ПЕРЕТВОРИВСЯ НА КАЗКУ...

Маєток Нес потонув у снігу.

Учора цілісінький день падав густий, лапатий сніг. З цієї причини небо здавалося білим та пухнастим, і для того, щоб укрити собою землю, воно було змушене опуститися низько-низько. На думку спадали неймовірні ідеї, як-от – якщо вилізти на вершечки он тих високих дерев, то до неба можна дотягнутися рукою. І на

дотик воно мало б бути таке ж, як м'які теплі ковдри, що лежали вдома.

Сніг падав увесь день.

Увесь вечір.

І цілісіньку ніч.

А на ранок від куців залишилися лише обриси, а всі поля були заслані великою пеленою.

Ото радощів було!

Гуннар, Стіна, Інґегерд та, звісно, Астрід вибігли на подвір'я.

Сьогодні, як не намагалися, вони не могли його впізнати.

– Стіно, лови! – гукнув Гуннар і кинув у напрямку сестри велику сніжку.

Та не долетіла, зате інша, зліплена однією з сестричок, влучила в ціль.

І почалося! Діти намагалися одне одного дістати сніжками, але неймовірно чистий сніг не тримався купи, розсипався на порох.

Зима таки має переваги над літом. Хоча й у спекотної пори свої радощі, – наприклад, є вдосталь смачних фруктів, а ще можна скупатися в річці та полежати на розпеченому сонцем камінні.

– Глянь, – мовив Гуннар, і його голос ледве чувся крізь сміх і крики захоплення. – Сніжка покотилася і стала значно більшою!

Справді, на неї наліпилося багато снігу, й вона зробилася великою.

Незабаром уся дітвора радісно катуляла сніжки по білосніжному зимовому килимі, спостерігаючи, як невеличкі грудочки перетворюються на гігантські снігові кулі. Це захоплювало значно більше, ніж сама гра у сніжки!

– Усе, більше не можу! – мовила Астрід, і це було правдою, бо вона почувала таку втому, що хоч лягай на сніг.

– То ми не зліпимо жодної стіни? – запитала Інґегерд і теж плюхнулася в замет.

На диво, сніг видався зовсім нехолодним.

Утім, діти чудово розуміли – якщо полежати в ньому, то неодмінно застудишся, а тому миттю схопилися на ноги – надто вже їм хотілося завтра потрапити до лісу, куди їх обіцяв взяти з собою тато. Стільки снігу на деревах вони ще ніколи не бачили.

* * *

Ліс виправдав їхні сподівання.

Сніг під ногами. Сніг на деревах. Власне, дерева вже не були деревами, а лише величезним мереживом інею, льоду й снігу – гілки здавалися товстими і прозорими. Цілісіньке царство крижаного мережива!

Ні, влітку ліс мав зовсім інший вигляд.

А це не ліс. Це – казка.

Астрід згадала бабусину розповідь про відчайдушну дівчинку, яка врятувала свого друга від обіймів Снігової Королеви, у царстві якої так само панували безкраї сніги.

– Тату, ми потрапили до казки? – з дитячою наївністю запитала Астрід.

На диво, у відповідь дерево легенько ворухнуло гілкою – мабуть, хотіло щось сказати, – і тут зненацька шапка снігу впала мало не на дівчинку. На щастя, вона встигла відскочити.

– Еге ж, ми у казці, – підтвердив батько Самуель Август, милуючись природою.

Можливо, він і сам вірив у це, адже глибоко в душі теж був казкарем.

Правду кажучи, казкарями у їхній родині були мало не всі – Еріксонів завжди вважали цікавими оповідачами.

– Тату, – не вгавала донечка. – А де живе Снігова Королева?

– Трішки далі, – відповів той, – он за тим пагорбом...

ПОДРУГИ, ЯКІ ПОЛЮБЛЯЛИ БУВАТИ НА ГОРИЦІ

На горищі було багато старого мотлоху. Вкриті товстим шаром пилу поламані речі – онде крісло без ніжки та ще якийсь незрозумілий предмет, поруч коробки, доверху напхані лахміттям. Тут було багато всього.

Та головне – тут не було дорослих!

Для двох маленьких дівчаток це було їхньою власною «домівкою», таємницею, про яку мало хто знав.

Хіба вчителька бачила, як вони залазять сюди, на горище занедбаного будиночка недалеко від школи. А може, навіть не і будиночка, а якогось сараю. Про те, що зберігалось усередині приміщення, дівчатка не знали, зате все, що на горищі, вже не раз передивилися та перескладали.

То був їхній приватний світ. І ніхто більше сюди не потикався.

Велика рівна дошка правила за стіл. Саме сюди юні розвідниці висипали пригоршню льодяників, яку щойно купили у місцевій крамниці, та книги, взяті з бібліотеки.

Мадікен одразу ж взялася за льодяники. Астрід – і за одне, й за інше. Засунула за щоку смаколика й почала гортати книги.

– Як тобі вдалося так швидко прочитати попередні? – поцікавилась Мадікен. – Адже вони були такі товстелезні!

– Хіба? Якби я була письменницею, то створила б набагато товстіші книги! – похвалилася Астрід.

– Справді? А про мене ти б там написала?

– Авжеж.

– А про горище?

– І про горище написала б, – пообіцяла Астрід.

Мадікен ніяк не могла збагнути – подруга кепкує чи відкриває їй свої потаємні плани.

Випитувати не довелося – за мить Астрід Еріксон, ледь приховуючи посмішку, мовила:

– Я назву ту книгу «Мадікен, яка живе на даху».

– Ти глузуєш із мене! – здогадалася та, і від хвилювання її щоки враз стали кольору буряка. – А я мало не повірила!

Чом би й не повірити? Адже всі знали, що Астрід гарно пише. Учитель мови не раз зачитував її твори перед класом. Ще й називав їх найкращими!

Ото було б цікаво відчути себе персонажем книги. Навіть, якщо її напише подруга, і цей шедевр назавжди заляже в шухляді столу й ніколи не буде виданий жодним видавництвом.

Здавалося, Астрід аніскілочки не перейнялася тим, що Мадікен образилась, навпаки – наче нічого й не трапилось, продовжувала:

– Як персонаж моєї книжки, харчуватися будеш варенням, адже ти дуже любиш солодке!

– Ні, я спустатимуся до крамнички по цукерки, – буркнула подруга. – Вони смачніші!

Схоже, Мадікен почала підігрувати Астрід, бо, зрештою, без жартів світ стане сумним.

– А спускатися... – далі фантазувала Астрід. – Спускатися ти будеш на пропеллері – аби не втомилась. І підніматися так само...

Подруги на мить змовкли, мабуть, кожна з них уявляла, яка на вигляд буде дівчинка з пропеллером за спиною, а потім зайшлися сміхом.

Вони почувалися напрочуд щасливими тут, на горіщі, – у власному світі. Тут вони були справжніми господарями – усе належало тільки їм. Саме тому не хотілося повертатись додому.

Нарешті Астрід мовила:

– Мушу бігти. Удома чекають. Необхідно віднести обід батькам на город і допомогти їм полоти грядки.

Подруга щиро засмутилася:

– Але завтра ми знову сюди прийдемо?

– Обов'язково, – пообіцяла Астрід. – І ще... – згодом, зібравши ранець, додала. – Я... Книга, яку б я написала про тебе, Мадікен, була б чудовою. Правда!

ТВІР У МІСЬКІЙ ГАЗЕТІ

Астрід увійшла до школи. Вона мало не запізнилась на урок і тому не відразу помітила, що стрічні дивляться на неї якось підозріло.

Та що далі дівчинка йшла, то більше переконувалась, що саме так і є.

Он купка знайомих хлопчаків. Вони про щось перемовляються і, жестикулюючи, дивляться в її бік. Певно, говорять про неї.

Гм... Дивно. Чого б це?

Портфель здавався важким і ремінцем угризався в плече. Сьогодні Астрід планувала здати книги до бібліотеки й обміняти на інші. Тож мусила терпіти.

– Ось – Сельма Лагерлеф! – почулося збоку.

Це сказала котрась із дівчат – таких же школярок із Віммерб'ю, як і сама Астрід Еріксон, проте подругами вони не були.

Дівчинці не сподобалось, як пролунало ім'я «Сельма Лагерлеф».

Чомусь уздовж усього коридору діти якимось дивно поглядали на Астрід, перешіптуючись між собою.

І так аж до класу.

Зараз мав початися урок літератури – чи не найулюбленіший предмет Астрід. Вона завжди чекала на нього з нетерпінням. Та сьогодні було не до навчання: однокласники змовкли, щойно Астрід зайшла та зайняла своє місце.

Нарешті пролунав довгоочікуваний дзвінок. До класу ввійшов учитель. Минулого разу писали твір, і чомусь Астрід не сумнівалася, що вчитель знову визнає її

роботу найкращою. Мабуть, знову прочитає перед усім класом, як це робив досі.

По правді кажучи, приємно чути, як тебе хвалять. Однак погане передчуття, яке гнітило Астрід, відколи вона увійшла до школи, не покидало її.

Дивно, але вчитель нічого не зачитав. Натомість мовчки, навіть урочисто, вручив Астрід останній номер міської газети.

Дівчинка не розуміла, що відбувається. Аж поки їй не вказали на одну статтю.

«Життя у нашій садибі» Астрід Еріксон – прочитала дівчинка.

І знову почулося те «Сельма Лагерлеф», тільки цього разу від однокласників.

Обличчя Астрід стало червоного кольору, чи то від хвилювання, чи від чогось іншого, не розуміла сама, але радощів вона не відчула – це точно.

Однокласники з цікавістю дивилися в її бік, найімовірніше, очікуючи реакції.

Учитель з гордістю порадив дівчинці зберегти примірник газети, а сам нарешті розпочав урок.

«Сельма Лагерлеф», – знову почувся шепіт.

Не знати чому, це прізвисько дівчинку дратувало.

Ну, написала вона в дещо казковій формі твір, – і що з того? Одразу дражнитися треба?!

Ледь дочекалася перерви і кулею вилетіла з класу на подвір'я. Тільки тепер помітила в руках багатьох дітей є той самий номер газети.

Ось воно що. Вони всі читали твір!

Цікаві погляди переслідували її всюди. Хотілося втекти.

Зупинилась уже біля паркану. Там її наздогнала Мадікен.

– Ти чого? – запитала вона.

А та мало не крізь сльози мовила:

– Не хочу бути письменницею! Стану будь-ким, лише не письменницею!

Мадікен зберегла на вустах посмішку, проте свого примірника газети заховала за спиною, аби його не помітила подруга.

– Я не Сельма Лаґерлеф! – раптом мовила Астрід.

– Авжеж. Ти – Астрід Еріксон, – Мадікен обійняла подругу й прошепотіла їй на вухо. – Твої книги були б чудовими. Правда.

Астрід кілька хвилин мовчала, а потім, підсумовуючи, сказала, що не хоче ставати дорослою, бажає назавжди залишитись у казці, якою є дитинство. І тільки через багато років вона збагне, що казка може тривати вічно. Тим паче, якщо створиєш її сама...

Історія людини в історії людства

Астрід Ліндгрєн – шведська письменниця-казкарка. У дитинстві понад усе любила читати, особливо казки.

Її шкільні твори учитель зачитував перед усім класом. А коли Астрід було 13 років, один із її творів надрукували в місцевій газеті.

Здобувши освіту, переїхала в Стокгольм, де вийшла заміж – відтоді її прізвище змінилося і стало відомим на весь світ – Астрід Ліндгрєн.

Першу книгу вона написала для своєї доньки Карін.

Найвідоміші твори А. Ліндгрєн: «Малюк і Карлсон», «Карлсон, що живе на даху», «Пеппі Довга Панчоха», «Міо, мій Міо», «Брати Лев'яче Серце», «Еміль з Леннеберґи».

Загалом у творчому доробку письменниці більше сорока книг, перекладених вісімдесятьма мовами світу.

Астрід Ліндгрєн отримала дві Міжнародні Золоті медалі Ганса Християна Андерсена, премію імені Льюїса Керолла та нагороди ЮНЕСКО.

Шведський уряд заснував премію ім. Астрід Ліндгрєн.

РОЗПОВІДЬ СКРИПКИ ТА СМІЧКА

Ось ми підходимо до дверей третьої кімнати. Вони ніколи не бувають зачиненими. Бо митець, про якого ти зараз дізнаєшся, завжди творив перед публікою. Він звик до переповнених театральних залів, звуку овацій і вигуків захоплення, – адже мистецтво його оживало лише тоді, коли він брав до рук скрипку та смичок, які ти побачиш, щойно ввійдеш до кімнати...

– Так, так, – мовила Скрипка. – Ми – я і мій братик Смичок – добре пам'ятаємо, як усе трапилось. Того дня, коли народився малий, ми якраз лежали на столі, за яким сидів його батько – скрипаль і комерсант Антоніо Паганіні. Ми товаришували з цим чоловіком і в усьому слухалися його рук. О, які чудові звуки він із нас видобував, ти пам'ятаєш, братику?

Але Смичок, освітлений тонким сніпком сонячного проміння, яке падало з віконечка, мовчав.

– Він боїться темряви, – підказала скрипка. – Адже він такий ніжний...

– Зовсім ні, – раптом озвався той задержувато, – я нічого не боюся! Це ти завжди всього лякаєшся і тремтиш! Усі дівчиська – боягузки!

Скрипка від несподіванки обурилась:

– Дівчиська – боягузки?! А хто ж плакав тоді в комірчині, де навколо була суцільна темрява? І хто, як

не я, тоді заспокоювала тебе і співав пісеньку, аби ти не боявся...

Смичок від сорому аж вигнувся, проте мусив погодитись:

– Так, у комірчині було дуже моторошно, тож розповідь про малого скрипаля Нікколо найкраще розпочати саме з цього епізоду.

Утім, Скрипка знову заперечила, – мабуть, братик із сестричкою звикли сваритись:

– Ні. Зачекай. Трішки раніше був ще один знаменний епізод у житті Нікколо. Власне, саме це і вплинуло на всю його долю...

ПРОРОЦТВО АНГЕЛА

...Був сонячний ранок. Тепло вихором вривалося до кімнат і гралося фіранками на вікнах. Здавалося, гілля старих дерев біля будинку теж хотіло б завітати до господи – так нагиналося у вікна, тільки от біда – стовбур із коренем не впускали...

Бешкетники листочки все дужче шелестіли, бажаючи побачити, що ж там діється всередині будинку.

Уздовж стіни виглядало декілька вікон, в останньому з'явилася молода жінка. Схоже, вона щойно прокинулась і все ще була в просторій нічній сорочці, рукави якої від теплого подиху вітру затріпотіли, немов

напнуті вітрила. Жінка позіхнула й мило посміхнулася новому дню.

Листочки з дерева до дерева невпинно переповідали побачене товаришам, яким пощастило менше, бо були далі від шибок. Вони розповідали, що жінка підійшла до маленької колиски, облямованої багатьма стрічками, нагнулася й узяла звідти крихітну дитинку.

Дитя спало. Хіба трішки поцямкало вустами, коли мати поцілувала його в чоло, а потім у ніжки.

Жінка була дуже щасливою, і листячко раділо з цього.

Із другого краю стіни, під вікном, листочки гомоніли зовсім про інше, а саме – про хлопчика, який грав на скрипці. Чудова мелодія витікала з інструмента, але ні маленький скрипаль, ані його батько не були задоволені.

– Ти повинен передати свої відчуття, – радив Антоніо старшому синові Карлу.

Але той хіба стинав плечима. Які можуть бути почуття, коли до музики йому абсолютно байдуже? Зараз би по двору поганяти, з іншими дітьми у хованки погратись, а він тут, бач, мусить смичком по струнах водити.

– Хіба ж ти не відчуваєш, що тут потрібно брати вище? – нервував батько-музикант і забрав у сина з рук інструмент, аби показати, як слід його тримати. – Бачиш?

– Бачу, – похнюпившись, відповів той, але за мить уже з надією в голосі запитав: – Тату, а можна мені... на вулицю... погуляти?

У голосі малого вчувалося стільки розпачу, що батько не зміг заперечити.

І як тільки хлопчик зник за дверима, Антоніо зажурено глянув спочатку на смичок, а потім на скрипку. Безнадійно... Син не відчував натхнення до музики – це було очевидно, як білий день. Скрипаль підсвідомо розумів, що його бажання зростити музичного генія тане щохвилини, мов сніг навесні. Від розпуки він ледь не жбурнув інструментом об стіл – і, можливо, так би й учинив, але в цей момент почувся тихенький стук у двері.

Не довелося перепитувати, хто це, бо на порозі вже з'явилася дружина з молодшим синочком на руках. Вона сяяла від щастя.

– Коханий, я бачила чарівний сон. Це було щось неймовірне! Готова побитись об заклад, що нічого подібного ніколи й нікому не снилося! Мені явився Янгол! У яскравому сяйві він здавався витканим зі світла.

Скрипаль стривожився. Він зовсім не вважав, що то добрий сон.

– Але, – заперечила дружина, – Янгол приніс пречудову новину. Сказав, що наш маленький Нікколо стане найвідомішим у світі скрипалем!

В очах чоловіка забриніли сльози. Невже його мрія здійсниться? Тепер він лагідно глянув на скрипку зі смичком і дуже обережно поклав їх на край столу. А тоді поспішив обняти дружину з немовлям...

...– Так, – мовив Смичок, – напевно, краще почати з цього епізоду, бо тоді стає зрозумілим, чому Антоніо так суворо ставився до навчання Нікколо...

ХТО ТАКІ ВІРТУОЗИ

...У темній комірчині маленький хлопчик грав на скрипці. Йому ще й семи років не виповнилося, а звуки, які лунали з його інструмента, здавалися довершеними.

На вершечку товстої високої свічки навколо гноту танцював яскравий вогник. Він і ще декілька його побратимів по різних кутках комірчини освітлювали це приміщення без вікон. Утім, і цього скупого світла вистачало, аби помітити, що речі в комірчині акуратно поскладані на поличках, і нічого зайвого тут немає, все на своїх місцях.

Хлопчик стояв біля пюпітра (підставки для нот). Однієї свічки було досить, аби він міг бачити аркуші заповнені диво-знаками на нотному стані – своєрідних доріжках, кожна з яких мала по п'ять ліній.

Хлопчик розумівся на тих знаках. Бо раз по раз переривав гру лише для того, щоб перегорнути черговий аркуш. Лишень на кілька секунд змовкала Скрипка, а потім знову співала у руках малого Нікколо. Хоч уже й стомилася, а все одно продовжувала своїм чарівним голосочком передавати найкращі мелодії, які лиш є у світі. Перш за все, вона співала задля свого братика – Смичка. Той дуже боявся темряви, тому весь час тремтів у дитячих руках. Та скрипаликові здавалося, що то він сам тремтить від холоду і втоми. Більше від втоми, бо доводилося грати без упину з самісінького ранку до пізнього вечора. Інакше його залишать без їжі.

Таким чином, Скрипка дбала не лише про полохливого Смичка, але й про свого маленького господаря, і виконувала все, чого просили пальці малого. Бо то була мудра й чарівна Скрипка.

Нікколо дивувався – навіщо татко зачиняє його в комірчині, коли він і сам залюбки грає на скрипці, адже займатися музикою йому справді подобається?!

Татко каже – аби не відволікався. Але ж Нікколо відривався дуже рідко, та й то, щоби прислухатися до співу птахів і передати їхню майстерність. Адже ні татко, ні будь-хто інший із дорослих не міг так вдало поєднати між собою звуки, як оті невеличкі пернаті грудочки, що вільно ширяли в повітрі. Мабуть, у кожній із них захована мініатюрна скрипка – Нікколо це чітко

уявляв – а за смички їм править сонячне проміння. Подібні думки з'явились у хлопчика через те, що вночі він ніколи не чув пташиного співу. Тому вельми радів

із того, що може грати навіть у темряві, на відміну від пернатих. А ще мріяв оволодіти їхньою майстерністю поєднання звуків.

Хлопчина любив слухати птахів ще й з тієї причини, що жодна їхня пісня не повторювалась, хоча для невтаємниченого вуха одна мелодія була дуже подібною до іншої.

Одного разу батько, розповідаючи про знаменитих скрипалів, вимовив одне незнайоме слово. Те слово було «віртуоз». Так він називав найкращих майстрів музики.

Тоді малий Нікколо спитав, хто це.

Тато поринув у глибоку задуму. Він приготував для сина аж дві відповіді: по-перше, це музиканти, які легко узгоджують звуки між собою, по-друге, ці майстри можуть на одну й ту ж пісню скласти кілька варіантів мелодій, і всі вони звучатимуть подібно, та все ж будуть зовсім різними.

Батько був певен: малий нічогісінько не втямив із його пояснень, тож щиро здивувався, коли той випалив:

– То це птахи?

Антоніо не зрозумів, до чого тут вони, бо знав точно – віртуози не літають. Ну... хіба подумки. Але, щоб підтримати розмову, згідливо кивнув.

Для Антоніо Паганіні існувала лише одна істина – аби щось отримати, слід багато працювати.

Навіть природний дар треба неабияк шліфувати. Лише тоді він перетвориться на коштовний діамант.

Через це з ранку до вечора примушував Нікколо грати. Ще й нотної грамоти його навчав – це як абетка для музикантів. Бо ж коли її вивчити, можна писати слова, складати їх у речення – так народжуються книги; а вивчивши ноти, теж можна творити, однак тепер замість повістей з'являться пісні та сонати. Утім, Антоніо вчив синопка нотах для того, щоб той умів читати вже готові музичні твори – кимось і колись написані, й не сподіваючись, що невдовзі вони складатимуться у щось абсолютно самобутнє... У його власну музику...

– А ти пам'ятаєш, – замислено і таємниче прошепотіла Скрипка, – як ми вперше підмовили малого написати «свою» мелодію?

– Ми підмовили?! Хе-хе. Та ж цей бешкетник і не слухав нас ніколи!

– Як то не слухав? Адже ми були його найкращими друзями? Усі завжди слухають своїх найкращих друзів!

– Так то воно так, – погодився Смичок. – Але ж це він був для нас авторитетом – тож ми слухалися його, а не навпаки!..

І брат із сестрою ще довго-довго сперечалися. Їм було невтямки: для того, щоб створити щось, справді прекрасне, треба прислухатися один до одного, інак-

ше нічого ніколи не вийде. Так само в конструкторі: коли немає однієї частинки, то річ уже не складеться...

Отож, маленький Нікколо уважно прислухався до мудрої Скрипки та її братика, а ті, в свою чергу, слухняно виконували його поради та бажання. Тільки тоді, у комірчині, вони ще цього не розуміли.

Проте нічого б не вдалося, якби їм не посприяли ноти.

ДОПОМОГА ДЛЯ ГЕНІЯ

– Ну, докричися, врешті, до нього, – шепотів Смичок, нахилившись до Скрипки.

– Стараюся, – відповіла та писклявим голосом.

У закутках комірчини ховалася темрява, не сміючи сперечатися зі світлом свічок. Посеред кімнати стояв хлопчина років восьми і трохи втомлено дивлявся у ноти.

Набридло все – одні і ті ж мелодії. Надто нудно їх награвати. Варто взяти акорд – і руки самі опускаються. А від тутешньої півтемряви склеюються повіки...

– Ну, чому він не хоче вислухати нас? – хвилювався Смичок. – Адже ми бажаємо йому добра!

– Не знаю, – відповіла йому сестричка, – щойно починаю говорити, він перериває гру. Каже, фальшиві ноти

з'являються... Образився, чи що? Ой, знову прикладає тебе до моїх струн. Зараз ми йому все скажемо...

Тим часом хлопчик, надібавши більш-менш цікаву мелодію, знову почав грати.

Звуки здобувалися рівні, гармонійні, чисті...

Лунала музика, Нікколо навіть і не здогадувався, що то говорить до нього Скрипка.

– Маленький скрипалю, Нікколо! – старанно виводила та. – Вигадай свою мелодію, Нікколо, досить тобі наслідувати інших!

Звісно, малий не розумів сказаного Скрипкою, бо думав, що то лишень музика, а тому продовжував грати партитури.

– Він не розуміє нашої мови! – нарешті здогадався Смичок.

– Певно, що так! – розпачливо підтвердила сестричка. – Що ж нам робити?

Час спливав, а хлопчик продовжував грати вже без усякого натхнення. Звуки лягали рівно. Якщо батько зараз слухає його гру, то, безперечно, сяє від задоволення.

Удивляючись у ноти, Нікколо згадував птахів, кожен з яких мав свій голос і власну пісню. Думав, що та пісня звучить щоразу по-іншому, але водночас схоже до попередньої. Вони – справжні віртуози, а він дуже хотів, щоб і його так називали...

– Я здогадалась, як зарадити хлопчині, – раптом вигукнула Скрипка.

Малий, почувши незнайомий звук, на мить перестав грати – думав, що то струна обірвалася. Здивовано оглянув інструмент і за мить знову продовжив гру.

– Як? – тихенько перепитав Смичок.

– Ми попросимо допомоги в нот, адже він розуміє їхню мову!

І вони попросили ноти, аби ті помінялися місцями. А далі стали чекати, що буде...

Маленький скрипаль розгубився. Як продовжувати гру? Усі ноти раптом збилися в купу, і було незрозуміло, яка з них на черзі. А грати потрібно, бо покарають!

Тож Нікколо помалу почав сам розставляти їх на місця, щоб зберегти милозвучність. Одну, другу, третю – почув дисонанс, поставив між ті ноти ще декілька – о, тепер інша справа!

Отак увесь аркуш, а потім і другий.

Вийшла гарна мелодія, якої ніхто ніде раніше не чув.

Увечері батько запитав:

– Що це ти сьогодні грав? Я не можу пригадати цього твору.

– Соната, батьку.

– А хто її написав?

– Я.

– Як?!

І малий розповів. Але тато не повірив, пожартувавши:

– То, мабуть, від перевтоми у тебе все змішалось в очах...

Скрипка та Смичок і далі навперебій розповідали про малого – в майбутньому славетного скрипаля.

– Отже, писати музику його навчили я і ноти! – пишалася Скрипка.

– Ні, то була моя ідея, це ж я підслухав його розповідь про птахів!

– Ні, то я!

Зрештою, Скрипка додала (а вона була, справді, мудрою):

– І все ж, найбільше малому допомогли уроки Франческо Ньєкко, який став його першим учителем. Він був надзвичайно талановитою й обдарованою людиною – поетом, скрипалем, композитором...

Смичок погодився з думкою сестри і продовжив:

– А майстерність його, без сумніву, відшліфував Джакомо Коста – перший скрипаль собору Сан-Лоренцо. Адже після його уроків Нікколо Паганіні, маючи всього одинадцять років, зміг уперше вийти на сцену – це трапилось у його рідній Генуї.

– Братику, не забудь про Гаспаро Гуретті – адже саме він навчив Нікколо творити музику без інструменту, розвиваючи внутрішній слух!

УЧИТЕЛІ ДЛЯ СКРИПАЛЯ

Дивно почався день.

Сонце вже доволі високо піднялося в небо, і тепер його проміння вигравало на фіранках найрізноманітнішими барвами, а сама матерія здавалася сплетеною із золотих і срібних ниток.

Нікколо насолоджувався спокоєм, прислухаючись до щебету птахів, котрі, вочевидь, вирішили сьогодні, замінивши цілісінький оркестр, зіграти концерт просто на гіллі дерев, що росли під вікнами.

Сьогодні ніхто з дорослих не поспішав його будити.

А це означає, що, можливо, сьогодні видасться довгожданний вільний від занять день.

Варто було так подумати, як відчинилися двері й на порозі з'явилася мати. У її руках був святковий

костюм Нікколо. Схожий мав його і старший брат Карло. Хлопчики одягали їх у свята і в неділю.

«Може, сьогодні якесь свято?» – подумав Нікколо.

– Уставай хутчіш. Одягайся! – гримнула мати.

Вона поспішала.

– Карло уже прокинувся?

– Він уже давно блукає із сусідськими хлопчиками.

Певно, на обличчі сина чітко відбилосся нерозуміння, бо мати, поцілувавши його у чоло, вирішила пояснити:

– Який ти щасливий у Бога, синку! Такий щасливий!

Сьогодні в тебе знаменний день!

Останні слова геть збили Нікколо з пантелику, бо важливості дня, через те, що його довший час не будили, він і так помітив.

– Дитинко, тепер у тебе буде вчитель!

– Учитель?

Схоже, перспектива вчитися під керівництвом чужого дядька не радувала малого. Скривлені вуста й кислий вираз обличчя Нікколо говорили самі за себе.

На жаль, нікого не цікавило, чи до вподоби йому ця ідея.

– Хутчіш одягайся і йди вниз!

Хоч-не-хоч, довелось підкоритися.

Хоча... не все так погано, адже тепер є в кого що запитати. У Нікколо вже давно назбиралося безліч питань. Єдине гнітило – як поводитись із учителем?

У вітальні, крім батька, який сидів на своєму звичному місці прийому гостей, був солідно одягнений незнайомець. Він теж сидів у кріслі. Уся увага чоловіка була спрямована на Нікколо – він, не приховуючи зацікавлення, одразу зміряв хлопчика поглядом, як тільки той зайшов.

– То це – учень? – запитав, наче відповідь не була очевидною.

– Так, – гордо відповів батько. – Знайомтеся – мій син Нікколо. А це – поет, скрипаль та композитор Франческо Ньєкко. Синку, пан Ньєкко навчатиме тебе музичної грамоти.

– Так, молодий чоловіче, відтепер ти виконуватимеш усе, що я скажу.

– А якщо ні?

– То ніколи не станеш великим скрипалем!

– Стану! – впевненість у голосі малого викликала повагу. – Ось побачите, стану!

* * *

Містом ширилися чутки про маленького хлопчика, який пречудово грав на скрипці, сам писав сонати і важкі, навіть для досвідчених скрипалів, варіації. А ще люди знали, що славу великого скрипаля йому прорік Янгол!

Був погожий тихий день, яскраво світило сонце й заливало промінням усю землю, голубило місто з його численними будівлями, серед яких золотими банями височіли храми. У ласкавому теплі сонця відчувалася Божа благодать та любов Творця.

У соборі Сан-Лоренцо сидів одягнений у темну одіж старий чоловік. Того чоловіка звали Джакомо Коста. Він був першим скрипалем капели собору.

На мить у храмі запанувала тиша. Така, що кожнісіньке слово чоловіка лунало чітко і голосно.

– Отож, хлопчика звать Нікколо Паганіні? – старий скрипаль на мить замовк, обводячи поглядом ряди опоряджених лав у храмі.

Він завжди милувався цією святинею, і щоразу, осяяний світлом незліченної кількості свічок, храм здавався залитим золотом, а кожна фігурка та фреска скидалися на витвір мистецтва.

– Знаєш, – Джакомо знову звернувся до свого співрозмовника, – я завжди захоплювався красою світу, природи, дивувався витонченості шедеврів людських рук – в усьому проглядається незбагненна велич Бога. Люди ніколи не зрозуміють його любові до власних творінь. Ніколи не зможуть віддячити, а лиш – славити та любити Його. І я теж завжди намагався хвалити Всевишнього своєю щоденною грою на скрипці, мовляв, збагніть, – Бог створив нас здатними навіть на таке! – старий знову зробив паузу. – Якщо Янгол сповістив, що малий стане відомим скрипалем, отже, це буде найкращий скрипаль світу! І я хотів би йому допомогти своїм досвідом.

Нікколо не чув цих слів. Просто одного дня йому повідомили, що сам Джакомо Коста звернув на нього увагу й хоче навчити мистецтву гри. Протягом півроку Нікколо ходив до свого славетного вчителя на уроки. Чи йшов дощ, чи падав сніг, а чи світило сонце, Нікколо переймав досвід відомого скрипаля, а той готував малого до виступу на сцені.

– Так, у нашого Нікколо було багато великих наставників, – зітхнула занурена у солодкі спогади Скрипка, сумуючи за минулим.

– Вони готувала малого скрипаля до великої сцени, – так само замріяно сказав Смичок. – Ти пам'ятаєш, як хвилювався Нікколо перед першим виходом до публіки?

– Пам'ятаю, як я переживала, – відповіла Скрипка. – Ніколи не забуду, як ти тремтів у руках нашого скрипаля... А ще пам'ятаю щастя в очах малого, коли він починав свою гру...

ПЕРШИЙ КРОК ДО СЛАВИ

Ще зовсім юний скрипаль стояв посеред сцени.

Навколо горіли свічі, зверху звисали важкі оксамитові штори, а перед ним, затамувавши подих, сиділа публіка. І пані, й панове вже знали, що бачать не просто підлітка, а справжнісінького генія, який творить дивовижні речі зі звуками. Від тих нот калатало серце, завмирав подих, а фантазія неслася у незвідані далі, тільки-но смичок торкався скрипки.

Сьогодні він уперше виступав перед глядачами. Дебют відбувся у рідній Генуї.

Пізніше будуть Піза, Ліворно, Болоньє, Мілан – усюди на Нікколо чекатиме успіх. І всі питатимуть один одного: «У чому ж полягає його секрет?»

Нікколо цього ще не знає, – і хоча Янгол, посланий Богом, давно провістив його майбутнє.

Скрипка зі Смичком ще довго сперечалися, хто був найкращим наставником Нікколо і хто з них найбільше для нього зробив.

Але насправді все було набагато простіше.

Бог завжди дбає про кожне своє творіння. Він щедро роздає діткам таланти – усім-усім, кому який – і ті, з допомогою цих талантів, коли виростають, перетворюють світ на краще.

Ти теж маєш такий дар. Можливо, вже навіть знаєш, який саме, або ж дізнаєшся згодом. Тільки завжди пам'ятай, що цю велику цінність довірив тобі Бог.

Історія людини в історії людства

Нікколо Паганіні – італійський скрипаль-віртуоз, композитор.

Складати музику почав у восьмирічному віці – написав скрипичну сонату і декілька складних варіацій.

Перші вчителі – Франческо Ньєкко та Джакомо Коста.

На сцену вперше вийшов в одинадцятирічному віці. Тоді й розпочалася його концертна діяльність. Кожен виступ Паганіні мав великий успіх. Написав багато каприсів (н'єси вільної форми) й інших музичних творів...

Із концертами виступав у Міланській «Ла Скалі», в Пармі, Римі, Варшаві, у Франкфурті та багатьох інших містах світу.

Де б він не бував – завжди творив прекрасну музику, яку складно виконувати й досі, навіть найкращим скрипалям.

МАЛЕНЬКА СКУЛЬПТОРКА

Ось двері четвертої кімнати.

Більше ніде немає жодного схожого одвірка в цілому будинку – на ньому виліплено квіти, орнамент, усілякі візерунки.

Та хіба ж лише на одвірку? Добрячий шмат стіни з двох боків вкритий обрисами людей, рослин...

Цікаво, цікаво... а що ж заховане в кімнаті?

Тут постаті людей! Хтось навіть вальсуює!

Але... це лише скульптура! Тут їх безліч – і всі вони позначені іменем «Камілла Розалі Клодель».

ДАРУНОК

Кажуть, на світі є дуже гарна квітка – камелія. Перше ім'я дівчинки було співзвучне з цією назвою.

Звали її Камілла.

Є ще й інша квітка – троянда. Інколи її називають рожею або розою.

Друге ім'я дівчинки було схоже на цю назву – Розалі.

Оскільки дитина мала в своєму імені назви аж двох квіток, то й сама вона була схожою на незвичайно гарненьку квіточку.

І ця квіточка з'явилась на світ якраз у ту пору, коли з неба падає лапятий сніг і вкриває землю білим м'яким покривалом. У таку мить здається, що у світі немає ні-

чого прекраснішого від пуху, який клаптями спадає з неба, перетворюючи світ на казку.

У Франції Різдво святкують у грудні, тож дівчинка-квіточка стала для родини Клоделів справжнім різдвяним подарунком, оскільки з'явилася на світ за два тижні до свята і поки що була єдиним дитям у Луї-Проспера та Луїзи Клодель.

– Це нам подарунок неба! – тишилася мама Луїза.

– Так, це найкращий дарунок, який я коли-небудь отримував у житті! – погодився батько.

Але вони не знали, що найкращий із дарунків збережений у самій дівчинці, в її серці, – його вклав туди сам Господь Бог. Отой скарб був ціннішим за діаманти, гарнішим від квітів та яскравішим, від зірок. Але побачити його було неможливо.

ЩО ОЗНАЧАЄ ТВОРИТИ

Хтось міг би сказати, що в очах дівчинки відбилосся небо – настільки синіми вони були. Гарненьке обличчя, пухкі вуста, аж до пояса спадало зібране у жмут волосся. У цій гарній, схожій на перевернутий дзвін, сукні, вона була мов справжнісінька принцеса.

– Камі! – гукнув брат, – швидше, бо в мене вже руки болять!

– Ти ж сам захотів їх підняти! – обурилася дівчинка, відвела погляд від неба і продовжила роботу.

Чим займалася маленька принцеса?

Вона творила!

Хвилі набігали одна на одну і безперестану щось лопотіли, начебто оцінюючи ще недовершену фігурку, яку ліпила дівчинка.

Звісно, це було не море, а тільки невеличка копанка у садку, але вода знала багато, оскільки прибувала глибоко з-під землі.

Вода витікала з підземних джерел, наповнювала річки, озера, моря – геть усі водойми планети. Вона навіть уміє літати, хоча не має крил: вона долітає до хмар, а звідти крапельками дощу повертається знову на землю й просочується глибоко у надра.

Вода бачила багато, а тому знала, що дівчинка створила, – хоч маленьку, зате незвичайно гарну фігурку з глини.

Зовсім трішечки залишилося доробити.

Вода дуже хотіла допомогти Камілі, тільки не знала, як саме. Нарешті випала така нагода. Дівчинці не вистачило матеріалу, тому вона підвелася з трави й підійшла до води. Зачерпнула двома долоньками з самісінької поверхні, начебто хотіла схопити хмаринку, зо-

браження якої відбилося у воді, й повернулася назад. Вилила воду в ямку, де замішувала набрану на березі глину, бо та була надто крихкою й не хотіла піддаватися. Лише після того, як глина знову стала в'язкою, Камілла нарешті повернулася до свого улюбленого заняття.

Старалася, щоб у фігурки геть усе було таке самісіньке, як у Поля, – і нога теж стояла на камені, і руки були підняті вгору... тільки-от обличчя... Маленька скульпторка замислилась – яким чином повторити його риси?

– Камі, ми пограємо у хованки, коли ти завершиш? – з надією в голосі запитав молодший братик.

Він був дуже непосидючий і безперестанку хотів бавитись.

– Ні, давай краще побавимось у майстрів! Я поділюся з тобою глиною.

Брат незадоволено поморщив носика.

– Хіба ти не хочеш творити?

– Хочу. Але... творити – це щось... інше.

– Інше? – перепитала дівчинка. – Чи може бути щось краще, аніж зліпити таку-от фігурку?

Поль спересердя опустил руки, але Камілла на той час уже встигла завершити роботу. Хоча вона завжди любила оглянути з усіх боків щойно виліплене. Зараз задивилася на братика – у нього був зачудований вигляд.

Дівчинка вже хотіла спитати братика, що з ним, коли той мовив сам:

– Зліпити це... Це – ніби світ створити! – від хвилювання Полю було важко підбирати слова, тому він весь час збивався: – Світ, сповнений пригод, багатьох персонажів. Те, що ти робиш, не рухається, не розмовляє... Дивишся на ту річ, і абсолютно нічого не знаєш про неї, – обличчя Поля засяяло, мабуть, він сам нарешті зрозумів, що хотів сказати. – У фігурок немає історії!

Як не старався брат, та Камі нічогісінько не втямила з його слів.

– Немає історії? То можна зліпити когось відомого! Навіть двох! Давида і Голіафа, наприклад. Пам'ятаєш, нам мама читала історію про те, як Давид переміг велетня Голіафа?! Але то Бог Давиду допоміг, сам би той не впорався.

Подумки Камілла дивувалася: «Про яке творіння говорить Поль? Він описував щось, чого неможливо торкнутися. Що ж воно таке?»

Дівчинка не знала, що в серці Поля, як і в її власному, теж схований скарб. Тільки у нього Господь уклав фантазію та вміння писати.

Усі діти в серці мають скарб. Лише, ставши дорослими, вони часто забувають про це.

ЗАБАВКИ ДЛЯ КАМІЛЛИ

Мама Луїза і тато Луї-Проспер подарували дітям нову ляльку. У гості прийшли сусідські дівчатка – подруги сестричок Луїзи та Камілли. Отож, батьки залишили дівчаток удома бавитись ляльками, а маленького Поля взяли з собою на прогулянку.

– Яка ж вона гарна, – мовила одна з дівчаток, – мабуть, у жодної королівни немає такого розкішного вбрання, як у вашої ляльки!

Луїза – сестричка Камілли, зашарілася й гордо підняла носика, так, начебто говорили не про ляльку, а про неї саму.

– Яка вона прекрасна! – хвалила інша.

Камі хотілося заперечити, сказати, що лялька дивна на вигляд, що руки та ноги у неї зовсім непропорційні.

Ось якби вона ліпила ляльку, то та вийшла б значно кращою!

Звісно, Камілла Розалі не сказала нічого. А дівчатка продовжували розхвалювати забавку.

– Які в неї очі!

– А яке гарне волосся, я нічого подібного ніколи не бачила.

– Яка вона струнка!

Після того, як удосталь надивилися на іграшку, дівчатка почали нею бавитися – посадили в саморобний

візочок, у якому раніше сиділа інша лялька, і возили її по подвір'ю.

– Камі, Камі! Глянь, нашій ляльці подобається! – лепетала Луїза, не розуміючи, чому сестричка не бігає за візочком, як усі решта, адже й іграшка була гарною, і візочок діти прикрасили різнокольоровими стрічками, а ще – дзвіночками, які голосно дзеленчали на кожному камінчику.

Як не дивно, Камілі було доволі нудно бавитись лялькою – їй постійно здавалося, ніби вона даремно витрачає час.

Незабаром повернулися батьки з Полем.

Хлопчик дуже тішився, бо сьогодні йому дозволили погладити справжнісіньке лошатко. Воно паслося поряд зі своєю мамою, торкнутись до якої могли тільки дорослі, бо вона мала масивні копита і гострі зуби.

Хоча полю тварина видалася доброю і лагідною, бо коли вона побачила, як хлопчик ніжно гладить її синочка, то лагідно підморгнула йому. А ще дряпнула переднім копитом по траві, вклоняючись.

Зате лошатко виявилось не таким дружелюбним, як його матуся. Воно здивовано глянуло на маленьку людину і втекло – мабуть, злякалося, що хлопчик забажає проїхати верхи, адже не раз бачило, як інші коні возять на собі людей.

Отож, усі діти наразі були задоволені. Дівчатка все ще бавились лялькою, а Поль розповідав усім, з яким гарним лошатком він щойно потоваришував.

Лише Камілли ніде не було видно.

Служниця пояснила, що дівчинка грається за будинком.

– Але чому? – здивувалась мама. – Чому вона не з іншими дітьми?

На що служниця спокійнісінько відповіла:

– Хіба ви не помітили, що Камілла ніколи не бавиться ляльками?

Справді, за будинком, і біля комори, сиділа на маленькому стільці Камілла. Навколо дівчинки плелися зелені лози винограду, і його листя та грона утворювали для неї затінок.

Перед Камі стояла велика миска. Дівчинка щось старанно в ній розмішувала. Те «щось» було схожим на глину. І розкішна святкова сукня зі стрічками вже встигла забруднитися цим місивом.

– Камі, що ти робиш? – мама сплеснула в долоні.

– Бавлюся, – спокійно, але трохи засмучено, відповіла мала.

Тож батьки замість того, щоб сварити доньку, почали заспокоювати й розважати її.

– Давай побавимось разом, – запропонував тато.

– Гаразд, – погодилася Камі, і на її обличчі одразу з'явилася посмішка, – позуйте мені!

Ані тато, ані мама не могли збагнути, в чому полягає суть гри.

– Дуже просто, – пояснила мала. – Ви завмираєте і не рухаєтесь доти, поки я не закінчу ліпити фігурки.

У той день тато і мама, мов справжнісінькі моделі, позували дочці для створення її перших скульптур.

ЩОДУХУ ПО ЗНАННЯ

Щоб навчити різних наук, Камілли Розалі віддали вчитися до школи.

То була непроста школа. Вона називалася Школа сестер християнської доктрини.

Тут навчали писати, читати, рахувати, розповідали про різні науки, а також говорили про Бога.

Камі дізналася, що Бог – це Хтось, Хто любить тебе ще більше, ніж тато і мама.

А ще у школі Камілла знайшла багато нових подруг – таких же маленьких дівчаток, як і вона (їй було тоді вісім років). Тут Камі теж була байдужою до ляльок, проте з'ясувала, що у світі є люди, які розділяють її захоплення, – яким теж цікаво малювати і ліпити.

Камі щодня дізнавалася щось нове, без упину читала книги. Чимало з них про митців, однак художні книги їй

подобалися ще дужче – вони будили в уяві образи, які одразу хотілося перетворити на глиняні фігурки.

Та якось мама сказала:

– Камілло, відтепер ти не ходитимеш до школи.

– Але чому? – засмутилася дівчинка. – Адже я так люблю вчитися!

– Дівчинко моя, це через те, що твій батько мусить багато їздити у службових справах. Не засмучуйся, ми запросимо наставника, який навчатиме тебе, Луїзу і маленького Поля!

Навчатиме?! Без сумніву, наставник може замінити вчителів. Але ж ніхто не замінить подруг!..

СЕСТРИЧКИ

Маленька Луїза роздивлялась у дзеркало свою розкішну сукню. Сьогодні вся родина йшла у гості.

– Глянь, а так буде добре? – запитала вона в Камілли, яка похнюплено сиділа на велетенському м'якому кріслі.

Сестра зашпилила волосся на маківці й тепер здавалася трішки вищою. Камі не хотіла розмовляти про сукню або зачіску. Настрій зіпсувався через те, що її відірвали від улюбленого заняття – вона ліпила...

Камі сиділа й дивувалася сестрі – невже тій цікаво так жити, адже вона даремно витрачає час!

– То як? – допитувалася Луїза.

– Так дуже гарно...

– А так?

Тепер сестричка трохи опустила волосся.

– Так теж гарно...

– Яку зачіску ти зробиш собі?

– Мені й так добре...

І Камі потай глянула на нігті, які заледве відмила від глини.

А Луїза й далі крутилася перед дзеркалом.

– Я схожа на принцесу, правда, Камілло? Коли я виросту, то зустріну принца і вийду за нього заміж! А ти мрієш зустріти принца, сестричко?

ТАЄМНИЦЯ ПОЛЯ

Двері тихенько відчинилися, і до комори, котра для Камілли іноді слугувала майстернею, увійшов Поль.

Останнім часом він помітно підріс, але досі був таким же бешкетником.

Камі теж виросла – за кілька років вона перетвориться на чарівну французенку – мадмуазель. Але поки що вона все ще дівчисько, до того ж, як завжди, замурзане глиною.

Вона знову ліпила. Як і щоразу, ніхто не здогадувався, яка фігурка виникне саме сьогодні.

То мало бути щось довге і криве.

– Тобі допомогти? – запитав брат.

Дівчинка здивовано знизала плечима, мовляв, чим ти мені допоможеш?

Той відповів:

– Я буду тобі за модель.

Камі розсмішила відповідь брата, адже колись давно, коли вони були маленькими, доводилося довго вмовляти, щоб той позував. Зрештою, як і всіх інших.

– Сідай. Я з тебе ліпитиму!

Поль сів.

Насправді він прийшов не лише допомогти сестрі: йому хотілося з кимось поділитися своєю таємницею.

– Камі, а пам'ятаєш, ти колись запитала мене, чи хочу я творити?

Звісно, вона не пам'ятала, відтоді минуло чимало часу і відбулося багато подій!

– Я тоді сказав, що хочу творити. Але ще не знав, що саме і як саме.

Дівчинка здивовано подивилася на брата – навіщо він усе це їй говорить?

А Поль тим часом продовжував.

– Тепер знаю.

– І що ж ти творитимеш?

– Книги. Я стану письменником!

Не відриваючись від роботи, Камілла схвально кивнула брату, а той лише посміхнувся у відповідь.

Брат із сестрою ще не знали, що в історії мистецтва їхні імена не раз згадуватимуть разом, хоча їхні долі складуться по-різному.

Пара кружляє у вихорі вальсу.

– Це вона створила нас, – говорили фігури. Ми тепер поєднані у вічному танці...

– Вона змогла вдихнути у камінь почуття...

– Вона змогла передати у камені рух...

– Вона змогла...

– Змогла...

А поза містом під назвою «Історія», у музеях реального світу, люди подовгу стоять у черзі, аби подивитися на роботи великої французької скульпторки Камілли Розалі Клодель.

Історія людини в історії людства

Камілла Розалі Клодель – відома французька скульпторка.

Дитинство Камілли минуло у Вільневі, де вона вперше почала ліпити фігурки з глини.

Рік навчалася у Школі сестер християнської доктрини, продовжила здобувати освіту вдома під наглядом наставника.

Камілла відвідувала Академію Колароссі.

Училася у скульптора Огюста Родена.

Про її творчість заговорили, коли їй виповнилося лише п'ятнадцять років, а в сімнадцять – її вже називали майстром.

Найвідоміші роботи: «Кліто», «Вальс», «Гамадріада», «Фортуна», «Сирена», «Персей і Горгона» та багато інших.

Молодший брат Камілли Поль Клодель – відомий французький поет, драматург і дипломат. Був членом Французької академії, за військові та цивільні заслуги йому присуджено Великий Хрест Почесного легіону.

ТАЄМНА СИЛА МАЛЮНКІВ

Продовжуємо подорож.

Будинок, у якому ми перебуваємо, стародавній. Як пам'ятаєш, сюди пускають небагатьох. Саме тому і кам'яні плити, якими вистелена підлога, і тесані громіздкі брили, з яких зведено стіни, – геть усе вкрито пилюкою.

А проте, скільки б не було років цьому будинку, зокрема і місту загалом, смолоскипи палають тут повсякчас.

І палатимуть надалі, освітлюючи скарби, якими сповнена вся Історія.

Допоки світитиме хоч один із цих смолоскипів, люди пам'ятатимуть про великих митців, які склали ті скарби.

Бо ці вогні – то пам'ять людей. Вони горять всередині нас самих. Що більше ти читатимеш, то яскравіше палатиме твій смолоскип.

Нарешті ми підійшли до наступної кімнати.

Поглянь – вона схожа на картинну галерею!

Чи доводилося тобі там бувати? Якщо ні, то обов'язково сходи. Там на картинах зображене найкраще, коли-небудь побачене й увіковічене художниками.

Так і тут, у цій кімнаті, кожна стіна заповнена роботами художників. Утім, полотен так багато, що всі вони не помістилися на стінах, тому решту їх складено на купки.

Бачиш, скільки їх тут?

Навіть не віриться, що Вінсент Ван Гог устиг створити стільки шедеврів усього за десять років...

Найбільш балакучими виявилися картини, які висіли на стінах. Кожнісінька з них пишалася своїми фарбами, мов найрозкішнішими королівськими одежами. Кожна вважала себе неперевершеною. Якщо поправді – то саме так і було.

На прохання розповісти про свого творця картини відповіли дещо незвично:

– Розповісти? – перепитала одна з них. – Ні, краще зайдіть у мене і самі побачите, як усе трапилось.

– Ні! Ні... Вам краще ступити у мене, – запевнила інша, на якій були зображені зірки над хатинами в темряві. – Потрапивши в мене, ви дізнаєтесь усе з самого початку!..

ШЛЯХ ПАСТОРА ТЕОДОРА

Панувала весна – час, коли природа прокидається зі сну, скидає з себе м'яку снігову ковдру, прикрашаючись травичкою, що протикається із землі, та першими листочками на вітті дерев. То був передостанній день березня. Сонце світило високо в небі, і стрілки годинника показували майже обідню пору.

Усе раділо: і травичка, й сонце, і пташечки, що весело цвірінькали на гіллі, бо на світ щойно з'явився малесенький хлопчик, якого назвали на честь діда – татового тата – Вінсентом.

Ще до вечора всім мешканцям селища Гроот-Зюндерт стало відомо – у їхнього пастора народився синочок.

– Дякувати Богу, – мовила стара жінка, зодягнена у довге пальто, почувши новину від своєї знайомої.

– Так, – утрутилась у розмову інша, яка випадково почула, про що ті перемовляються. – Слава Всевишньому, що благословив цю сім'ю дитинкою...

Адже всі знали – торік у пастора Теодора теж народився синочок. Та вже за день він став янголятком у небі.

Кожна з жінок переказувала новину іншим своїм знайомим:

– У пастора Теодора народився синочок Вінсент!

А ті ще комусь – усі від щирого серця раділи за свого духівника й вітали його.

Незабаром новина долетіла і до родичів, які жили далеко. Вони теж утішились:

– Як добре! Нарешті й нашому Теодору пощастило.

Усі його брати вважали, що їм справді більше поталанило в житті, аніж пастору.

Колись давно, ще задовго до цієї події, брати Ван Гоги опинилися на роздоріжжі. Кожному з них дозволили вибрати собі життєвий шлях.

Один із братів вибрав широкий шлях, викладений рівнесеньким камінням, – аби зручно було йти. Став

службовцем морського відомства, а незабаром посів посаду директора Амстердамської верфі.

Ще троє братів пішли добре торованою ґрунтовою дорогою. Іти їм було легко. Уздовж того шляху росло вдосталь фруктових дерев, тож брати ніколи не знали голоду – інакше кажучи, були забезпеченими поважними людьми, працюючи на французьку фірму «Купіль і К°», а один із них навіть став власником її філіалу в Гаазі.

Тільки Теодор вибрав шлях свого батька – вузьку стежину, що здіймалася вгору, – служіння Богу. Але пастор знав: цей шлях – найкращий!

Бог завжди винагороджує тих, хто щиро любить Його. Мине багато років, і ніхто не згадає ні поважного директора Амстердамської верфі, ані власника філіалу фірми «Купіль і К°», ані двох інших його братів. Зате на всій планеті не знайдеться жодної людини, яка б не чула про художника Вінсента Ван Гога – сина бідного пастора з Ґроот-Зюндерта.

НЕСПОДІВАНИЙ ДРУГ

Верескові зарості шуміли, гілки, тріскочучи, розчахнулись, і з-посеред них з'явилося вимазане брудом обличчя. На вигляд хлопчику було років десять.

Він обережно роззирнувся навколо, і лише коли переконався, що навколо немає людей, ризикнув вийти із заростей.

Тут, на лузі, він спочатку обтріпався – був певен, що забруднив одіж, – а потім уже й оглянувся.

Мимоволі вирвалося зітхання.

Удома знову сваритимуть: штанці по коліна були рясно вкриті багнюкою, а лівий рукав сорочки – розірваний!

А вона ж була майже новісінька!

Що скаже мама? І від тата, мабуть, доведеться вислухати... До того ж, сам Вінсент чудово розумів – таткові й мамі нелегко, адже, крім нього, є ще Тео, Кор, Анна Корнелія, Ліз та крихітка Віл, якій не так давно виповнився лише рочок.

Утім, нічого не вдієш – усе одно потрібно йти додому. Та й штани можна трішки прополоскати неподалік у річці. Може, не помітять, що вони брудні?

Хлопчиків не хотілося засмучувати маму. Він справді любив своїх батьків, братиків та сестричок, навіть маленьку Віл, яка ще донедавна плакала вночі, не даючи

виспатись. Йому чомусь завжди здавалося, що рідні його не розуміють, постійно за щось сварять і сварять...

Певна річ, батьки завжди заклопотані і їм не вистає часу, аби сказати: «Вінсенте, як ти почуваєшся? Ми любимо тебе не менше, ніж твоїх братиків і сестричок, але вони молодші й тому потребують більше уваги...»

Щоправда, у нього є Тео – він завжди підтримує його. Добре мати такого брата!

Ось і вода.

Срібляста поверхня річки була непорушною. Мабуть, через те, що не було вітру.

Соковиті трави великими кущами звисали з берега та полоскали у воді свої довгі вуса, а ті, в свою чергу, майже зливалися кольором із пухнастими водоростями, що коливались у неглибокій ріці.

Хлопчик тихесенько підійшов до берега, і маленькі сріблясті рибки, які зграйками плавали поміж річковою рослинністю, навіть не помітили його.

Від подиву Вінсент аж роззявив рота – то був рідкісний випадок, коли мальків можна було розгледіти зблизька.

Вони здавалися майже прозорими! І колір спинок у них змінювався – то сріблястий, то зелений, то майже блакитний.

Поряд із рибками водорості й трава здавалися ще красивішими, тож Вінсент намагався не ворухитись,

аби не злякати малесеньких риб. Адже ті одразу втечуть – не встигнеш і оком змигнути!

Хлопчик навіть про багнуку на штанях забув. Любив природу, бо вона така неповторна й досконала! Тато казав, що геть усе створив Бог. А це означає, що Він створив не лише рибок і травичку, але й дерева, небо, пухнасті хмаринки, такі різні за формою, зорі, котрі вдень стають невидимими, а вночі сяють, немов ліхтарі, – безліч ліхтариків по всьому небу, і навіть отого песика, який ніколи не гавкає на нього, а тільки весело метляє хвостом і лиже черевички та руки, а також сусідського кота, який дарма, що вже старий і жирний, та все ще любить бавитися, мов маленьке кошенятко, й безперестанку голосно мурчить. Які ж вони всі довершені!

Та яким же є досконалим і мудрим Той, Хто все це створив!

«Отак би пролежати цілісінький день, дивлячись на рибок!» – подумав Вінсент.

Варто лише було так подумати, як десь зовсім неподалік у воду шубовснув камінь.

Рибки злякалися і втекли.

Хто посмів?!

Вінсент зірвався на ноги, мов ошпарений. Неподалік від нього стояв хлопчик – приблизно його одноліток. Той, мабуть, не помітив Вінсента у високій траві, бо очі в нього стали великими, розгубленими, а на обличчі вималювалося щире здивування.

– Навіщо ти?.. – почав Вінс, але зупинився, коли зауважив в очах хлопчика сльози.

– Я не помітив тебе, – буркнув той і підійшов до краю берега, відвертаючи від Вінсента обличчя, щоб той не бачив його сліз.

Йти ж не йти звідсіля?

Усе одно потрібно змити багнуку – однаково рибок уже немає.

– Мене звать Вінсентом, – повідомив він, сівши на край берега й опустивши у воду ноги.

– Знаю, ти – син пастора.

«Гм, – здивувався Вінс, – мене всі знають, а я не всіх!»

– А тебе як звати?

– Корнеліс.

– Справді? У мене є брат, якого теж звать Корнелісом. Власне – Корнеліс Вінсент.

– Аж два Вінсенти в одній сім'ї?

– Три – мене назвали на честь діда.

– І вам так зручно?

Вінсент усміхнувся, радіючи, що вдалося відволікти нового приятеля від сумних думок.

– Це ще нічого. Іншого брата назвали Тео на честь тата. І один, і другий – Теодор Ван Гог!

– Ого!

– А сестру – точнісінько так, як нашу маму – Анна Корнелія!

– Щасливий ти – і двох братів маєш, і сестру...

– Три сестри, – поправив Вінсент, – є ще Елізабет і Вілл'єміна.

Корнеліс почухав потилицю – він уже геть забув про свої сльози і тепер обдумував чисельність Вінсентової сім'ї.

– А двох останніх на честь кого назвали?

Вінс знизав плечима, мовляв – не знаю, а потім додав:

– Мабуть, на честь далеких родичів...

Обидва хлопчики щиро засміялися.

– А в мене тільки дві сестри – Анна та Урсула. Вони ще дуже маленькі.

– Віл теж...

Раптом Вінсент знову згадав про дім і про те, що його сваритимуть за розірваний рукав.

– Ти чого? – запитав Корнеліс, помітивши зміну настрою нового друга.

– Я сорочку подер. Сваритимуть...

– Ото біда, – відмахнувся хлопчина і вирішив розповісти про свою журбу. – Про це не варто сумувати, зашиють. А от у мене...

– Що? – запитав Вінс, не витримавши паузи.

– Я вчитися хочу, але тато каже, що йому потрібна моя допомога – багато роботи. Тому я більше не зможу ходити до школи...

Як не втішав Вінсент свого друга, нічого не вийшло – нічим не міг зарадити. До того ж, щиро кажучи, йому теж ця ситуацію здалася заскладною.

ЯК ДОПОМОГТИ ІНШИМ, КОЛИ САМ НІЧОГО НЕ МАЄШ

Удома таки вдалося приховати дірку на рукаві, а штани ще по дорозі висохли, тому ніхто нічого не помітив.

Мати запитала, чому він засмучений, а служниця щось буркнула про те, що у нього завжди поганий настрій, але Вінсент і одне, й інше пропустив повз вуха.

Він не міг забути розмови з тим хлопчиком біля ріки.

Це ж треба! Вінсент ще з семи років навчається: спочатку ходив до сільської школи, теперечки його та Анну навчає наук вихователька. А ще чув, як батьки говорили, ніби хочуть відправити його до школи-інтернату в Зевенбергені – а це аж за двадцять кілометрів від рідного дому!

Вінсент аж скривився від цієї думки – це ж страшно – вчитись і жити так далеко від дому!

Не дуже хотілося подібної науки.

А от Корнеліс, хлопчик, якого Вінсент зустрів біля ріки, навпаки – прагнув навчатися, а не мав змоги...

Як же йому допомогти? Адже він просто змушений працювати з батьком, щоб прогодувати сім'ю...

Чим тут зарадити? Тим паче, що Вінс сам нічого не має.

– Тату, – спитав він за вечерю, – чим можна допомогти другу, коли й сам нічого не маєш?

Мати, відламавши шмат хліба, здивовано поглянула на сина, братик Тео відразу запитав, кому необхідно допомогти, а сестричка Анна Корнелія вголос відзначила, що дивак завжди залишається диваком.

Тато, мить обдумавши питання малого, розповів історію з Біблії про те, як різні люди складали до скарбниці дари. Заможні – багато, бідніші – менше. Одна вдова вкинула дві лепти – а то були найдрібніші мідні монети. Господь Ісус сказав, що вона віддала найбільше, бо всі клали частину свого багатства, а вона пожертвувала все, що мала.

Хлопчик задумався. Він радий був би віддати останнє, що має, але ж не мав анічоґісінько. Жодної лепти! Хоч і не уявляв, що то за гроші.

Цілісіньку ніч не спав, прислухаючись, як солодко сопуть його братики.

Чим же допомогти Корнеліусу?

Та й не лише йому – он скільки людей навколо, яким потрібна допомога.

Але він не може зарадити, адже сам нічого не має.

За вікном у небі мерехтіли зорі. Вони збирали навколо себе сяйво, а легесенькі хмаринки, яких не було видно вночі, здавалися фіолетовими клубочками повітря.

Незабаром почало сіріти. Визирнуло сонце й освітло краєчок неба. Ось коли віченьки стали важкими. Відчайдушно захотілося спати.

Але де там – незабаром прокидатися!

Вінсент подумав, що сьогодні знову піде у верескові зарості, бо саме там він ховав свою таємницю!

Ось воно!

Вінсент так зрадів своєму відкриттю, що аж сів на ліжку, від чого залізні пружини незадоволено заскрипіли.

Тео перестав сопіти, але брат цього не помітив, адже він щойно здогадався, яким чином може допомогти Корнеліусу!

І не тільки йому, але й іншим!

Адже він уміє гарно малювати! Ось що він може віддати людям!

Можна малювати все найпрекрасніше, що тільки є у світі, і віддавати картини людям!

Краса робить нас добрішими. Хто бачитиме ці картини, радітиме, ставатиме милосерднішим, більш чуйним – таким чином у світі побільшає добра!

Зрадівши відкриттю, Вінсент зіскочив із ліжка і почав швидко одягатися, адже сонце вже досить високо.

Малюнок потрібно віднести Корнеліусу, поки той удома, – хлопчик розповів, де він мешкає, а селище – то ж не місто, знайти його будинок буде нескладно.

– Куди ти? – раптом почулося.

То прокинувся Тео.

– Спи.

– Я не хочу, – шепотів молодший братик, – я хочу з тобою.

– Ще дуже рано.

– Але я все одно хочу. Я нікому не розповім про нашу подорож!

– Подорож? – засміявся Вінс. – Куди подорожувати? Але я маю таємницю і відкрию її тобі, якщо поклянешся мовчати, звісно.

– Обіцяю! – урочисто мовив малий і підвівся з ліжка.

– Але не сьогодні, – зупинив його брат. – Іншим разом.

На превеликий жаль, Тео був змушений послухатися старшого брата, котрого так любив.

ДАРУНОК МАЛЕНЬКОГО МИТЦЯ

Корнеліс щойно поснідав, а вже треба було йти до праці – батько кликав.

Хлопчина замріяно згадував учорашнього знайомого.

Щасливий він – має змогу вчитися і дізнаватися чимало цікавого!

Як же здивувався Корнеліс, коли, вийшовши з хати, побачив Вінсента. Той стояв біля хвіртки. Чи щойно прийшов, чи не насмілювався зайти в дім – невідомо. Проте тільки-но побачив малого господаря, одразу пожвавішав.

– Ось, – сказав, привітавшись, – це тобі!

І простягнув згорток паперу.

Той узяв, не розуміючи, про що йдеться. Мить обдумував, що робити з несподіваним дарунком, а тоді розгорнув.

То був малюнок.

– Як гарно! – мовив Корнеліс.

Малюнок справді був гарним, хоча й виконаний звичайним олівцем.

– Дякую. Тепер мені вже не буде сумно.

Отак Вінсент збагнув, що мистецтво здатне приносити розраду. А ще – кожна людина може щось подарувати іншій, навіть, якщо нічого не має. Бодай слово – бо добре слово потрібне всім!

ВІНСЕНТОВА СКАРБНИЦЯ

Брати пробіралися крізь хащі.

Прутики заростей раз по раз дряпали обличчя, а що вже казати про руки!

Себе Вінсент не шкодував. Але ж позаду плентався малий Тео. У нього ноги, мабуть, теж змокли. Дивно, що він досі не скаржиться.

Тео думав лише про одне – як би встигати за старшим братом. Боявся, що наступного разу той не візьме його з собою на прогулянку, а він хотів завжди бути

поряд із Вінсентом. Адже той дуже розумний і завжди стільки цікавого розповідає!

Утім, як не старався Вінсент притримувати гілля, а контрасть із різок час від часу все одно шарпала малого.

– Тільки по моїх слідах, – нагадав він Тео.

Звичайно, лише по слідах. Адже вони просуваються болотистою місцевістю, тут можна й потонути!

На щастя, Вінсент добре знав цю місцину – частенько тутечки бував.

Ось закінчилися зарості, і брати опинилися на лузі. Під ногами був твердий ґрунт, а недалечко на пагорбі росли дерева. У однім із них за листям ховалося дупло. Тео помітив його лише тоді, коли вони з братом підійшли зовсім близько.

– Прийшли, – повідомив Вінс.

– То це і є твоя таємниця? – дивувався Тео. – Дупло як дупло, що тут цікавого?

– Авжеж, це моя таємниця.

На цьому слові Вінсент виліз на дерево і сунув руку в дупло. За мить він витяг звідти кілька скручених аркушів і якийсь незрозумілий ламанець.

Зістрибнув на землю.

– Ось мій скарб. Але пам'ятай – ти обіцяв нікому не розповідати!

– Нікому, – ще раз підтвердив брат.

Тоді Вінсент розгорнув згортки на траві. То були малюнки. На них зображено і дерева, і річку, і небо, вкрите хмарами. Але на тих малюнках усе це здавалося дещо інакшим: природа була такою, якою її уявляв собі юний художник.

– Гарно. Ти сам це намалював?

– Так. Хочеш побачити, як я це роблю?

Тео кивнув.

Ламанець у руках брата виявився майже стесаним простим олівцем. Вінс присів на землю, взяв чистий аркуш паперу, підклав під нього дошку, що валялася неподалік, і почав малювати.

– Чому ти раніше не брав мене з собою? – раптом запитав Тео.

– Тепер завжди братиму, – пообіцяв майбутній митець. – Адже це так добре – відчувати підтримку рідної людини.

І Вінсент Ван Гог продовжував творити свої надзвичайно своєрідні й прекрасні художні образи, бо розумів: що більше гарного у світі, то кращим він стає. Картинами, на яких зображено щось прекрасне, можна допомогти людям збагнути, що життя – чудове!

Історія людини в історії людства

Вінсент Ван Гог – нідерландський художник.

Рік провчився в сільській школі, потім його разом із сестрою навчала вдома гувернантка.

Навчається в школах-інтернатах, де студіює французьку, англійську та німецьку мови.

Працює на фірмі «Купіль і К°», звідки його звільняють. Після цього він учителює в пансіонаті Рамсгамта. Ще пізніше в Айлворті, був помічником проповідника, а у Дордрехті – продавцем книг.

Відвідує Протестантську місіонерську школу в Лакені, під Брюсселем, і стає місіонером у Боринажі.

Увесь свій час присвячує живопису. За десять років він створив майже півтори тисячі малюнків. Найвідоміші з них: «Зоряна ніч», «Селянка», «Нічне кафе», «Червоні виноградники» та інші.

НЕВИДИМИЙ ТАЛАНТ СОЛОМІЙКИ

А зараз пропоную відчинити двері останньої кімнати нашого казкового будинку.

Зверни увагу – одвірки звичайні, дерев'яні, без прикрас – точнісінько такі, як у хатах українських селищ.

Здогадуєшся, кого тут можна знайти?

Ні?

Тоді зайдемо всередину.

Тут майже порожньо. Хіба вздовж стіни висить декілька театральних костюмів. Проте їхня володарка – не швачка чи модельєр.

Вона була співачкою.

І скарб, захований нею, можна лише почути.

Але який то був спів!.. Повітря тремтіло від її голосу! Багато знаменитих маестро мріяли, аби саме Соломія Крушельницька виконувала головні ролі у їхніх операх. Бо там, де виступала вона – витав успіх!

Посеред кімнати самотньо стоїть ваза. У ній – багряно-жовті кленові листочки. Такі ж, які трапляються на звичайнісіньких міських вулицях. Саме ці листочки розкажуть те, чого не знає решта скарбу.

ПАННА ОСІНЬ

Жовтогарячий листочок ще раз перекрутився у повітрі й повільно, наче за помахом чарівної палички, вмовстився на долоні дівчинки.

– Дякую, – прошепотіло осені дівча.

А та відізналася шелестом листя у кронах дерев. Якими ж вони здавалися велетенськими супроти дівчинки, якій виповнилося трішки більше десяти. І вона поспішала стати дорослою, аби здійснити власну мрію, для якої, без перебільшення, робила все можливе – вже й на фортепіано навчилася грати, і в хорі співала, від чого насправді почувалася майже дорослою.

Тендітна, витончена, вона дивним чином вписувалась у картину велелюдного міста кінця дев'ятнадцятого століття, де і старовинні будинки, і дерева, позолочені осінню, і навіть нерівна бруківка, – усе здавалося прекрасним у цьому куточку Тернополя.

Скік, скік – перестрибувала Соломійка з каменя на камінь бруківки – скік, скік... Це й добре, що воно, каміння, вкладене не вельми рівно – так значно цікавіше долати шлях.

Під ногами листя найрізноманітнішої форми та розмірів. Утім, Соломійці було зовсім неважко вибрати з нього найкраще – ціле та яскраве, бо дуже вже кортіло

привезти додому в село Біла, що розташоване поблизу міста, щось гарне на згадку.

Так добре, що татко взяв її з собою в цю поїздку, хоч сьогодні не було співів у хорі. Ніяких тобі зобов'язань, вільна, мов птаха, щоправда, батько наказав не відходити далеко, ондечки він перемовляється про щось зі своїм знайомим, якого вони випадково стріли кілька хвилин тому, проходячи парком. Соломійка не знала цієї людини, до того ж сьогодні її не цікавили нудні розмови дорослих, тому не дивно, що їй кортіло відійти. Татко мить повагався, але дозволив:

– Гляди, не відходь далеко та не заблукай у скверику.

– Авжеж не заблукаю, – відповіла дівчинка й одразу замріяно роззирнулась навколо.

Вона любила милуватися світом.

Світ. В уяві малої Соломії при цьому слові поставало щось величне та безкінечне. Від батька, Амвросія Крушельницького, а він був священиком і вельми освіченою людиною, вона знала про існування у світі безлічі країн. Знала, що в кожній з них є своя історія, культура, що мешканці цих країн по-своєму одягались і навіть будинки будували на свій манір – колись у книжці бачила якусь чудернацьку китайську чи японську споруду, тоді виникло враження, наче та мала декілька дахів... Певна річ, і природа в тих далеких краях дещо інша...

«Цікаво, а які на вигляд листочки на їхніх деревах? – подумала Соломійка, дивлячись на свій букет, складений із жовто-багряних, переважно кленових листочків. – От виросту, і поїду далеко-далеко до якоїсь країни та привезу звідтіля букет, якого ніхто ще не бачив!..»

Маленька мрійниця зітхнула – і чому ж то люди живуть на одному місці, коли світ отакий великий? Утім, їхня родина часто переїжджала, оскільки батька переводили з однієї парафії в іншу. Чому? Справжніх причин Соломійка не знала, але люди подейкували, начебто влада недолюблювала отця Амвросія.

Влада недолюблювала, а люди любили. У родини було багато друзів, серед яких чимало цікавих особистостей. Варто згадати хоча б Івана Франка.

«Мабуть, саме це й дратувало чиновників. Та хіба ж то погано, коли люди діляться між собою здобутками творчості?» – не розуміла дівчинка. Було дуже приємно, коли знайомі зачудовано слухали її спів, а потім хвалили – такої миті ще більше посилювалося бажання співати, – і так, щоб навіть птахи в небі заслуховувались її піснею.

Дівчинка посміхнулася, певно, її бажання здійснилося. Одного разу мамина подруга, повертаючись із поля, розповіла, нібито Соломійчин спів було чутно далеко за село. Мама тоді дуже зраділа, адже у неї теж був гарний голос, а отже, це вона обдарувала доньку талантом. Батько, в свою чергу, поспішав передати їй

власні знання та досвід. Маленька співачка розуміла, наскільки важливо бути освіченою, адже не раз спілкувалася з батьковими друзями, а вони – надзвичайно розумні, часто навіть видатні люди. Серед них траплялися й письменники. Її дещо заворожувало це слово «письменник». В уяві одразу виникав казковий герой, здатний у звичайному світі відтворити свій власний, потаємний, а та інша реальність могла бути населена не лише людьми, але й незвичайними істотами, і кожному з персонажів відведена своя роль та власна доля – часто трагічна, іноді – кумедна, але головне – всі вони мали мрію і йшли до неї, незважаючи на перешкоди! Соломійка теж мала мрію, а тому почувалася героїнею, що втекла з якоїсь легенди, тільки от біда – наразі вона не уявляла, яким чином ту мрію здійснити.

Дівчинка захоплювалася видатними людьми, але ж не знала, що мине зовсім небагато часу, і коли вона виросте, письменник Михайло Павлик запропонує їй одружитися, а вона без вагань відмовиться. Чому? По-заяк мрія важливіша, без мрії людина не може почуватися щасливою, до того ж на той час Соломія збагне – за допомогою мрії теж можна творити історію, «розповідати» про події, що відбулися навіть дуже давно – а публіка сприйматиме розповідь емоційно, наче все трапилося щойно. Справді, втілюючи мрію, можна зробити світ кращим...

Скік, скік – продовжувала стрибати Соломійка по бруківці, час від часу прислухаючись, чи не кличе її батько, бо ж наказував далеко не відходити.

Але ж як не пройти трішки далі, коли навколо стільки цікавого?!

Не помітила, як мимоволі опинилася перед огорожею, подібною на мереживо з гарно вигнутих залізних прутів. Ті прuti входили в своєрідну кам'яну основу, яка була не надто високою – тож, при бажанні, було б зовсім неважко вилізти на каміння й зазирнути крізь ґрати – а що там, за огорожею?..

Лишень би ніхто не побачив, адже вона поспішала вирости й хотіла, щоб до неї ставились, як до дорослої, а на паркани видряпуються хіба маленькі дітлахи. До того ж тато сваритиме...

Утім, цікавість перемогла страх.

Управно піднявши спідницю, Соломійка стала коліном на холодний камінь і одразу ж однією рукою вхопилася за прут. Та... мало не послизнулася – могла вдаритись, і сукню подерти... Але в останню мить підтягнулася другою рукою до прутів, аби не впасти, та так, що аж обличчям торкнулася залізяк і... застигла.

То було величеське подвір'я, засаджене невисокими доглянутими кущами, чудернацькі фігури яких спліталися в незрозумілий малюнок. Це мало такий чудовий вигляд, що дівчинка мимоволі затамувала подих. Ані

в своєму селі, ані деінде вона нічого подібного не бачила. Навряд чи то був чийсь маєток, бо перед будинком стояв справжнісінький доволі високий пам'ятник. Від цієї кам'яної постаті віяло величчю. На жаль, далеко табличку побачити не вдалося, тож те, кому він належить, хто саме увіковічений у тім камені, залишалося загадкою.

Татко розповідав, що протягом усієї історії, так уже повелося, на честь тих, хто зробив щось визначне для людства, зводилися своєрідні нагадування. Вони не завжди передавали образ людини, бувало, на честь якоїсь особи будували грандіозні споруди – найвідомішим прикладом є піраміди фараонів. Так чи інакше, ким би не були ці люди, Соломійка підсвідомо приписувала їм надприродні здібності, силу чи навіть царське походження, – мабуть, вони володіли містичними знаннями й уміннями, якщо свого часу за ними йшли народи...

«Що повинна вчинити людина, аби їй звели пам'ятник?» – запитала себе Соломійка.

Подібне вшанування їй здавалося надто недосяжним...

– Чому ти засмутилася? – почувся голос позаду.

Дівчинка стрепенулася і так раптово озирнулася, що мало не впала з паркана.

Перед нею стояла дуже вродлива молода панна, і перше, що в ній впадало у вічі, – це розкішне волосся

кольору темного гречаного меду, закладене в акуратну зачіску.

Панна посміхалася.

– Я... – розгубилася Соломійка й одразу зістрибнула на бруківку, бо негоже дорослим дівчаткам лазити по парканах. – Я... Там дуже гарно...

– І, споглядаючи красу, ти засумувала? – засміялася незнайомка. – Адже, коли бачиш щось таке красиве, одразу підіймається настрій, хіба не так? Ось ти назбирала листочків – хіба вони тобі не подобаються?

– Подобаються. Я хочу відвезти їх додому, аби мої рідні теж побачили їх красу...

– То в чому ж справа?

– Я засумувала через те, що ніколи не зможу вчинити чогось настільки визначного, щоби мені звели пам'ятник.

Панна засміялася:

– Так он воно що... – і вона присіла біля Соломійки, аби не перевищувати малу зростом. – Ось дивись: кожен із цих листочків, які ти тримаєш у руках, по-своєму гарний, вони прикрашали свою гілку на своєму дереві. Дивлячись на них, можна уявити, яким чудовим було це деревце, та щоразу, як котрийсь із них зникав, дерево втрачало частинку власної краси. Так і серед квіток – кожнісінька має особливу красу та призначення. Є троянди – квіти благородні й ароматні, їх дарують на свята, але є й інші – польові, наприклад, ромашки, волошки, вони дрібніші, але від того не менш гарні – хіба поле було б гарним, якби їх не існувало? Або, якби всюди росли лише троянди? Це швидко б набридло. Так і люди – кожен несе в собі прихований талант, і тільки той, хто наполегливо йде до своєї мети, може сповна розкрити дар

і прикрасити собою світ. Кожен із нас є листочком одного велетенського дерева – людства, тому без нас світ не був би таким досконалим і яскравим.

– Справді? – зачудовано перепитала Соломійка.

– Так. Але тепер я відведу тебе до батька, бо він не вдовзі схопиться за тобою.

Як не дивно, дівчинка справді потребувала допомоги, адже, замріявшись, звернула у якусь вуличку і тепер не знала шляху назад. Але як про це довідалася незнайомка? Соломія подумала, що вона, можливо, звідкілясь знає їхню родину.

«Усе правильно», – говорила несподівана супутниця, проте залишалось ще багато незрозумілого, адже в однієї людини більше можливостей для досягнення бажаного, в іншої менше, – а тому, на думку Соломійки, не варто порівнювати дерева з людьми.

Дорогою дівчинка задивилася на свій букет із листочків і промовила:

– Але букет такий маленький, а та алея була такою великою й гарною!

– Так, проте алея завжди залишатиметься на тому місці, де розташована зараз, тоді як букет може мандрувати з тобою від міста до міста, від країни до країни – дивлячись на нього, люди знатимуть, які на вигляд дерева, з яких злетіло це листя. Королі та королеви, хоч би й найвеличніші, завжди залишатимуться владиками

лише своєї землі у свій час, а ти з таким гарним голосом можеш мандрувати по всьому світу, викликаючи захоплення у людей найрізноманітніших національностей, без перебільшення – своїм співом ти можеш полонити увесь світ. Повір, особи королівської крові матимуть за честь слухати тебе.

Усміхаючись, дівчинка подумала про те, як було б гарно мандрувати з країни в країну і... співати!

– Шкода, що я не маю змоги подорожувати.

Панна зупинилася, повернула до себе дівчинку і, зазирнувши їй просто в обличчя, мовила:

– Запам'ятай. Якщо бодай на мить засумніваєшся і відступиш, то вже ніколи не зможеш наздогнати своє призначення.

– Я не відступлю, – пообіцяла Соломійка.

Незнайомку було дуже цікаво слухати, тож дівчинка хотіла запитати ще щось, але раптом пролунав голос батька, він кликав Соломійку. Та чимдуж кинулася до тата – обіцяла ж бо далеко не відходити! А вже дорогою до села дівчинка збагнула, що не знає імені панни, і вони навіть не попрощалися... Однак була впевнена в одному – через багато-багато років, стрівши її, одразу впізнає. Тим більше, що таке розкішне волосся кольору темного меду має лише вона.

– Панна Осінь, – прошепотіла Соломійка, вдивляючись у багрянні дерева побіч дороги, коли бричка,

запряжена парою коней, уже доїжджала до їхнього села. – Панна Осінь...

– Ти це про що? – перепитав тато, почувши щось незвичне від доньки, адже осінь – то тільки пора року.

– Я розмовляла з жінкою, яка дивним чином була схожа на осінь, вона стверджує, що кожен із нас у цьому житті має своє особливе призначення. Тату, ти віриш, що я маю призначення?

– Призначення?! Гм, – задумався батько. – Звісно, маєш. Призначення мають усі. Це своєрідне завдання.

– А хто ці завдання дає? – здивовано запитала дівчинка.

– Бог. Кожну людину ще до її народження Він наділяє якимись здібностями, які допоможуть їй зробити світ кращим. Господь любить усе досконале і дуже любить людей. Саме тому наділив їх різноманітними талантами і не забуває дбати про кожне своє творіння. Він – саме Добро, тому ми можемо Йому вірити.

– Звідки Він знає, який кому талант дати?

– Він усе знає. І влаштовує так, щоб зроблене стало корисним усім без винятку. Бачиш – он навіть сонце світить і над добрими, і над злими.

Соломійка задивилася в небо і раптом запитала про те, що бентежило її давно:

– Чому люди бувають злими? Адже є й такі, що кривдять інших! Чому існує зло?

– Насправді це випробовування, яке допомагає визначити, якою є людина – доброю чи поганою. Якщо та піддається на вмовляння зла – вона лиха.

– І Бог її більше не любить?

– Любить і сумує за нею. І дуже радіє, коли та загублена душа знову стає доброю. Це і є незбагненне Милосердя Боже.

СИЛА, ЗАХОВАНА У СПІВІ

Про свою розмову із панною Соломійка вдома нікому не розповіла. Букет із листя поставила на столі біля ліжка, і щоразу, коли дивилася на нього, згадувала слова: «Якщо бодай на мить засумніваєшся і відступиш, то вже ніколи не зможеш наздогнати своє призначення».

А одного вечора, коли листочків у вазі вже не було, позаяк минуло багато років, відколи вони зів'яли, в оселі Крушельницьких хтось попросив Соломію заспівати.

То було якесь свято й зібралося багато гостей. А яке ж свято без пісні? Та й хто ж найгарніше співає? Авжеж, Соломійка.

Та хіба ж то вперше, коли її просять заспівати? Тим більше, що неперевершеним голосом, яким володіла вона, можна прикрасити світ.

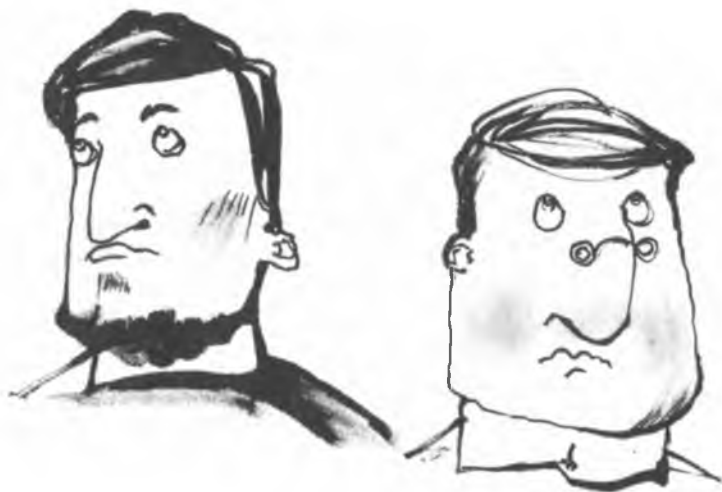
Надворі швидко сутеніло, й небо з вікон видавалося якогось нереального темно-синього кольору, а тому,

крім газової лампи, яка освітлювала кімнату досі, запалили ще свічки.

– Ну, починай уже! – просила мама, вона дуже хотіла похвалитися перед друзями своєю обдарованою донькою.

– Починай! Швидше! – гомоніли навколо.

І Соломійка заспівала.

Той спів було важко з чимось порівняти, і за душу брали не так слова, як голос дівчини. Звук наповнив собою весь простір, злетів угору, досяг небес і... розтанув, а присутнім усе ще здавалося, ніби він досі відлунює довкола.

Серця людей ніби завмерли.

Неначе щось змінилося.

– Свічки загасли, – раптом хтось мовив, – і газова лампа теж погасла...

Яким же сильним повинен бути голос, аби від самого його звучання гасло полум'я...

ПАМ'ЯТНИК

У тихому, не дуже радісному, втім, видатному місці, височіє пам'ятник. Це Личаківське кладовище, де поховано багато видатних людей. У камені увіковічена тендітна витончена жінка. А з навколишніх дерев, серед яких багато кленів, щоосені поволі падає багряне листя. Здалеку воно бачиться золотавим пилком, що від подиху вітру злітає згори на камінну плиту. А на ній біля ніг жінки великими літерами написано «Соломія Крушельницька».

Одного разу ця жінка збагнула: людині, щоб стати видатною, достатньо лише вірити у свою мрію та йти за нею без сумнівів і зупинок.

Історія людини в історії людства

Соломія Амвросіївна Крушельницька – українська оперна і камерна співачка.

Батько, Амвросій Крушельницький, був священником. Мати теж походила зі священницької родини Савчинських.

Із дитинства вміла грати на фортепіано та співала в хорі «Руської бесіди» в Тернополі.

Навчалася у Львівській консерваторії, дебютувала у Львівській опері, того ж таки року їде до Італії, де навчається в студії Конта і Фаусті Креспі.

За своє життя виступала в багатьох операх світу. Співачка була наділена винятковим талантом. Уважається найкращою виконавицею опер Ріхарда Ваґнера.

Львів, Краків, Одеса, Південна Америка, Бергамот, Парма, Варшава, Санкт-Петербург, Коломия, Бережани, Мілан (Ла Скала), Єгипет, США, Канада – і це ще не весь перелік місць, де з виступами побувала Соломія Крушельницька.

Прощальний концерт співачки відбувся в Академії Санта Цецілія у Римі.

На жаль, наша подорож добігла кінця.

Коли ти виростеш, то покладеш свій скарб до котроїсь із кімнат такого ж будинку в місті під назвою «Історія».

На той час ти збагнеш, що речі, на кшталт телеграфу чи скрипки зі смичком, не розмовляють.

Зрозумієш – аби дістатися до мрії, слід пройти чимало випробувань.

Але якщо ти щиро віритимеш Богу, Він допоможе виконати твоє особисте призначення та здійснити заповітну мрію.

ЗМІСТ

КОРОЛЬ МАТЕМАТИКИ

(дитинство Карла Гаусса) 7

КАЗКА ТРИВАТИМЕ ВІЧНО

(дитинство Астрід Ліндгрєн) 31

РОЗПОВІДЬ СКРИПКИ ТА СМІЧКА

(дитинство Нікколо Паганіні) 51

МАЛЕНЬКА СКУЛЬПТОРКА

(дитинство Камілли Клодель) 75

ТАЄМНА СИЛА МАЛЮНКІВ

(дитинство Ван Гога) 93

НЕВИДИМИЙ ТАЛАНТ СОЛОМІЙКИ

(дитинство Соломії Крушельницької) 113

Катерина Лебедева – молода українська письменниця – по-знайомить вас із дитячими витівками та досягненнями у дорослому світі п'яти яскравих особистостей. Богдан Хмельницький – гетьман і блискучий воїн, Мері Рід – всесвітньо відома жінка-пірат, Владислав Городецький – архітектор і новатор, Вірджинія Вулф – письменниця і засновниця літературного стилю, Девід Боуї – музикант і бізнесмен.

Книга для майбутніх переможців.

Андрій Кокотюха – сучасний український письменник – обрав п'ять історій з життя всесвітньо відомих особистостей і створив оповідання про їхнє дитинство та захоплюючі мандри. Луї Буссенар і Томас Майн Рід – автори найулюбленіших і найпопулярніших пригодницьких романів, Микола Миклухо-Маклай – український вчений-дослідник, перетворив своє життя на суцільну подорож, Рафаель Сабатіні, письменник, жага до пригод якого, дозволила йому не лише стати майстром історичної прози, але й працювати на британську розвідку, Роберт Луїс Стівенсон, письменник, який втілював свої мрії про мандри не лише в літературі, а й у житті – їх об'єднало прагнення пізнати те, що досі нікому невідомо.

Книга для непосидючих мандрівників та першовідкривачів.

Сучасний письменник Володимир Лис познайомить тебе із п'ятьма непересічними особистостями, що стали відомими завдяки впевненості в собі й прагненню до перемоги. Сократ – визначний філософ античної доби, чиє вчення започаткувало один із важливих напрямів розвитку філософії; Данило Галицький – перший український король, якому вдалося об'єднати дві держави – Галичину й Волинь; Фернандо Магеллан – європейський першовідкривач, який здійснив кругосвітню подорож; Ісаак Ньютон – фізик, що відкрив закон всесвітнього тяжіння; Емілія, Шарлота, Енн Бронте – сестри-письменниці, чії твори увійшли до світової класики.

Книга для розумників і майбутніх першовідкривачів.

Відомий український письменник Степан Процюк із притаманними йому запалом і пристрастю оповідає про те, як «поміж курми і зорями» проминало дитинство неперевершеного новеліста Василя Стефаника; у яку бездонну криницю снів поринав щоночі майбутній психіатр і філософ Карл-Густав Юнг; як хвацько вмів хлопчиком бешкетувати письменник і перший керівник Українського Уряду Володимир Винниченко; як переростав власну долю один із найсумовитіших митців початку ХХ століття Архип Тесленко; урешті, наскільки «недитячим» виявилося дитинство російської поетки Ніки Турбіної.

Книжка для всіх, хто вчиться долати життєві перешкоди.

Літературно-художнє видання
Для молодшого та середнього шкільного віку
Серія «Життя видатних дітей»

**Ірина Хомин про Карла Гаусса, Астрід Ліндгрєн, Нікколо
Паганіні, Камілли Клодель, Ван Гога, Соломію Крушельницьку**

Художник *Надія Дойчева*
Комп'ютерна верстка *Андрія Сердюка*
Коректори *Олена Дацько, Оксана Вітенко*
Літературний редактор *Анастасія Музиченко*
Випусковий редактор *Іван Андрюсяк*
Відповідальний редактор *Олена Мовчан*

Підписано до друку 17.06.2008 р.
Формат 84x108/32. Папір офсетний. Гарнітура Myriad.
Друк офсетний. Умовн.-друк. арк. 7.14.
Наклад 3000 прим. Зам. №8-342

Видавництво «Грані-Т»
Поштова адреса: 01011, м. Київ, а/с 215
Тел./факс: 8 (044) 234-82-73
Відділ збуту: 8 (044) 209-16-42, 8 (044) 288-88-77
grani.tv@gmail.com
www.grani-t.kiev.ua

Видруковано у ВАТ «Поліграфкнига» корпоративне підприємство
ДАК «Укрвидавполіграфія»
03057, м. Київ, вул. О. Довженка, 3.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників, і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 3089 від 23.01.2008 р.

ЖИТТЯ
ВИДАТНИХ
ДІТЕЙ

Видатний французький письменник
Антуан де Сент-Екзюпері стверджував,
що «всі ми родом з дитинства».

Наші дорослі досягнення ґрунтуються
на дитячих спогадах та мріях. Ті, кому пощастило
вчасно виявити свій таланти, щасливі та відомі
всьому світові. Історії геніального дитинства
із серії «Життя видатних дітей» допоможуть
вам і вашій дитині виявити саме той
неповторний таланти, що зробить
вас батьками видатної особистості.

9 789664 651650